

HƏR GÜN 500 MİLYONDAN ÇOX İNSAN “FACEBOOK”A MOBİL QURĞULARLA DAXİL OLUR

“Facebook” sosial şəbəkəsinin mobil auditoriyasının sayı saytın ümumi istifadəçilərinin sayına yaxınlaşmaqda davam edir

Belə ki, son məlumatlara görə, sosial şəbəkənin mobil xidmətlərindən hər ay orta hesabla 874 milyon insan istifadə edir ki, bu da bir il əvvəl qeydə alınan nəticədən 45 faiz çoxdur. “Facebook” onu da bəyan etmişdir ki, hazırda mobil reklamın şirkətin ümumi reklam mədaxilində payı təxminən 49 faiz təşkil edir.

Sentyabrın sonuna olan məlumata görə, şəbəkənin aylıq aktiv istifadəçilərinin sayı ümumilikdə 1,19 milyardı ötmüşdür. Bununla yanaşı, cari ilin üçüncü rübü ərzində saytın auditoriyası 400 milyon nəfər artmışdır. Hər gün “Facebook” şirkətindən təqribən 728 milyon nəfər istifadə edir ki, bu da ötən ilin göstəricisindən 25 faiz çoxdur.

Qeyd edək ki, mobil texnologiyalar “Facebook”un biznesinin inkişafı üçün prinsiplial əhəmiyyət kəsb edir. Məhz sosial şəbəkə mobil reklam göstəricilərinin artmasını açıqlayandan sonra şirkətin səhmlərinin dəyəri yüksəlməyə başlamışdır.

İNFORMASIYANIN SİMSİZ ŞƏBƏKƏLƏRDƏ ÖTÜRÜLMƏSİ ÜZRƏ REKORD TƏYİN EDİLMİŞDİR

Almaniyanın Karlsruen Texnologiya Universitetinin alimləri informasiyanın simsiz şəbəkələrdə ötürülməsi üzrə yeni dünya rekordu təyin etmişlər

Alimlər təkmilləşdirilmiş texnologiyanın köməyi ilə verilənlər paketini saniyədə 100 qıqabit sürətlə ötürməyə müvəffəq olmuşlar. Bu sürət bir qurğudan “Blu-ray” və ya 5 DVD diskin tərkibini başqa qurğuya 2 saniyə ərzində göndərmək üçün kifayətdir.

Bu nailiyyət sayəsində yüksək sürətli internet ucqar regionlarda əlçatan olacaq və fiber-optik şəbəkələrin quraşdırılmasına sərf edilən xərclər azalacaq.

“SHARP” SMARTFONLAR ÜÇÜN “IGZO” TEXNOLOGİYASI ÜZRƏ EKTRANLARIN İSTEHSALINA BAŞLAMISDIR

“Sharp” şirkəti smartfonlar üçün oksid, indium, qallium və sink (IGZO) pilyonkalar əsasında ekranların seriyalı istehsalına başlamışdır

Belə ekranlarda nöqtələrin ölçüsü ənənəvi texnologiyalar üzrə hazırlanan maye-kristal ekranlarla müqayisədə daha kiçikdir və bu səbəbdən təsvirin ölçüsü və dəqiqliyi artıq ola bilər.

Yaxın vaxtlarda “Sharp” Yaponiyada “IGZO” ekranlı iki modeli satışa çıxarmağı planlaşdırır. Onlardan birincisi - “Aquos Phone Zeta SH-01F” modeli 5 düym diaqonallı ekrana və “Full HD” formatlı (1920x1080) təsvir ölçüsünə malikdir. “Aquos Phone EX SH-02F” modeli də eyni təsvir ölçüsünə malikdir, lakin ekran diaqonali 4,7 düym təşkil edir. Beləliklə, ekranın təsvir ölçüsü bir düym üçün 487 nöqtəyə bərabərdir.

Şirkət nümayəndələri smartfonlara tələbat artdıqca yüksək təsvir ölçüsünə malik ekranlara da tələbatın artacağını düşünürlər. “IGZO” texnologiyası ilə üzvi işıq diodlu ekranların (OLED) və ekranların formatını böyütməyə imkan

verən yeni maye-kristal ekranların hazırlanması texnologiyası müqayisə edilə bilər.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA TƏHSİLİN İNKİŞAFI ÜZRƏ DÖVLƏT STRATEGİYASI

*Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
2013-cü il 24 oktyabr tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir*

1. Məzmun

Son illər aparılan sosial-iqtisadi siyasət nəticəsində ölkədə yüksək inkişafa nail olunmuş, əhalinin maddi rifahı xeyli yaxşılaşmış, yoxsulluğun səviyyəsi minimuma enmiş və Azərbaycan Respublikası orta gəlirli ölkələr sırasında yer tutmuşdur. Gerçəkləşdirilən islahatlar və genişmiqyaslı infrastruktur layihələri sosial-iqtisadi həyatın yenidən qurulması və davamlı inkişafı üçün şərait yaratmışdır.

Ölkə qarşısında duran növbəti strateji vəzifə sosial-iqtisadi həyatın daha da modernləşdirilməsi və qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması yolu ilə davamlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsi və əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsindən ibarətdir. Müasirləşdirmə, ilk növbədə, qabaqcıl texnologiyaların və idarəetmə üsullarının, elmi nailiyyətlər əsasında yaradılan innovasiyaların ölkənin sosial-iqtisadi həyatına uğurlu təbiiqlə bağlıdır. Bunun üçün prioritet istiqamət ölkə iqtisadiyyatının dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyasının sürətləndirilməsi ilə yanaşı, ölkədə insan kapitalının inkişafı, şəxsin müasir bilik və bacarıqlara yiyələnməsinin təmin edilməsidir. İnsan kapitalının inkişafı iqtisadiyyatın qlobal sistemə uğurlu inteqrasiyası və ölkənin beynəlxalq rəqabətdən daha effektiv faydalanması prosesində ən mühüm şərtlərdən olub, ölkənin təhsil sisteminin başlıca vəzifəsini təşkil edir.

Azərbaycan Respublikasının inkişaf konsepsiyasına uyğun olaraq şəxsə hərtərəfli bilik və bacarıqların verilməsi məqsədi ilə təhsil sisteminin institutional əsasları, infrastrukturunu və insan resursları inkişaf etdirilməlidir. Təhsilin inkişafı ölkədə əhalinin rifahının yaxşılaşması, həmçinin fərdin həyatının daha yüksək səviyyədə qurulması üçün zəmin yaradır. Təhsil insanlara texnologiyaları çevik mənimsəmək, əmək bazarında layiqli yer tutmaq və ömür boyu təhsil prosesinə qoşulmaq, sağlam həyat tərzi, ətraf mühitə münasibətdə düzgün mövqə seçmək imkanı verir.

Sosial-iqtisadi həyatın müasirləşdirilməsində təhsilin rolu təkcə təhsilalanın qazandığı bilik və bacarıqların iqtisadi amilə çevrilməsi ilə məhdudlaşmır. Təhsil prosesində əldə olunan bilik və bacarıqlar, həmçinin etik-əxlaqi norma və dəyərlər hər bir təhsilalanın cəmiyyətin layiqli üzvü olması üçün lazımı şərait yaradır, onu biliyi və etik davranışı sayəsində örnək ola biləcək həmkara, nümunəvi ailə üzvünə və vətəndaşa çevirir.

Son illərdə ölkədə təhsilin inkişafı istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. Təhsilin normativ hüquqi bazası təkmilləşdirilmiş, maddi-texniki təminatı istiqamətində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamları əsasında geniş tədbirlər həyata keçirilmişdir. Həmin məqsədlə müxtəlif şəhər və rayonlarda 2500-ə yaxın

məktəb binası tikilmiş və mövcud təhsil obyektlərində əsaslı təmir-bərpa işləri uğurla aparılmışdır. Təhsil müəssisələrində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməmişdir.

Qeyd olunanlarla yanaşı, sürətlə modernləşən Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin insan kapitalının inkişafı çağırışlarına cavab verməsi istiqamətində yeni addımların atılmasına və ümumi təhsilin keyfiyyət göstəricilərinin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmasına ehtiyac vardır. Təhsilin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün təhsili idarəetmə sisteminin yenidən qurulması, bu sahədə insan resurslarının inkişaf etdirilməsi və müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılması zəruridir.

“Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası” (bundan sonra – Strategiya) Azərbaycan Respublikasında, keyfiyyət nəticələri və əhatəliliyinə görə dünya ölkələri sırasında aparıcı mövqə tutan, səriştəli müəllim və təhsil menecerlərinə, qabaqcıl texnologiyalara əsaslanan infraquruluca malik təhsil sisteminin yaradılması üçün beş strateji istiqamətdə genişmiqyaslı tədbirləri nəzərdə tutur.

Birinci strateji istiqamət səriştəyə əsaslanan şəxsiyyətə yönülmüş təhsil məzmununun yaradılmasına yönəlmişdir və təhsilin məktəbəqədər, ümumi, ilk peşə-ixtisas, orta ixtisas və ali olmaqla, bütün pillələri üzrə kurikulumların inkişafı kimi vacib hədəfi əhatə edir.

İkinci strateji istiqamət təhsil sahəsində insan resurslarının müasirləşdirilməsini nəzərdə tutur. Bu istiqamət innovativ təlim metodlarını tətbiq edən, təhsilin məzmununun səmərəli mənimsənilməsinə təmin edən səriştəli təhsilverənin formalaşdırılmasına xidmət edir və özündə təhsilverənlərin peşəkarlığının yüksəldilməsi, təhsilalanların nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə yeni sistemlərin qurulmasını, təhsilalanların istedadının aşkar olunması və inkişafı ilə bağlı, habelə xüsusi qayğıya ehtiyacı olanlar üçün inklüziv təlim metodologiyasının yaradılmasını ehtiva edir.

Üçüncü strateji istiqamət təhsildə nəticələrə görə cavabdeh, şəffaf və səmərəli idarəetmə mexanizmlərinin yaradılmasını nəzərdə tutur. Bu istiqamət təhsil sisteminə tənzimləmə və idarəetmənin qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında müasirləşdirilməsi, təhsil müəssisələrində nəticəyönülmüş və şəffaf idarəetmə modelinin, təhsilin keyfiyyətinin təminatı və idarə olunması üzrə yeni məlumat və hesabat sistemlərinin yaradılması kimi hədəfləri əhatə edir.

Dördüncü strateji istiqamət müasir tələblərə uyğun və ömür boyu təhsili təmin edən təhsil infrastrukturunun yaradılmasını nəzərdə tutur. Bu istiqamət təhsil müəssisələrində informasiya-kommunikasiya texnologiyaları əsaslı təlim metodologiyasına uyğun infraquruluca

yaradılması, təhsil müəssisələri şəbəkəsinin rasionallaşdırılması, distant təhsil, istedadlı və xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün təhsil və inkişaf, yaşlıların təhsili, peşə-ixtisas və təhsil məsələləri üzrə məsləhət xidmətləri göstərən regional universal mərkəzlərin, müasir təminatlı peşə-tədris mərkəzlərinin və komplekslərinin qurulması, kampusların yaradılması kimi tədbirləri ehtiva edir.

Beşinci strateji istiqamət Azərbaycan Respublikasında iqtisadi cəhətdən dayanıqlı və dünyanın aparıcı təhsil sistemlərinin standartları ilə eyni səviyyəyə uyğun təhsil sisteminin maliyyələşdirilməsi modelinin qurulmasıdır. Bu istiqamət, o cümlədən müxtəlif mənbələrdən istifadə olunmaqla təhsili maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsini, təhsil müəssisələrinin adambaşına maliyyələşdirilməsinə keçidi, ödənişli təhsil xidmətlərinin göstərilməsinin dəstəklənməsini, Təhsilin İnkişafı Fondunun yaradılmasını nəzərdə tutur.

2. Təhsil sahəsində beynəlxalq təcrübə və meyillər

Təhsilin sosial-iqtisadi rolu. Yüksək təhsil səviyyəsinə malik peşəkar kadrlar ölkənin intellektual potensialının əsasıdır. Müasir dövrdə ölkələrin uğurlu və davamlı iqtisadi yüksəlişi insan kapitalının məqsədyönlü inkişafı hesabına əldə edilmişdir. Bütün bunlar təhsilin dövlət xərclərində prioritetliyini getdikcə artırmaqdadır. Dövlətin təhsil xərcləri cəmiyyət üçün yüksək iqtisadi gəlirliliyə malikdir.

Müasir dövrdə təhsilin iqtisadi həyatda rolu əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Hazırda təhsil iqtisadiyyatda tələb olunan bilik və bacarıqların aşılması ilə bərabər, vətəndaşın gələcək həyata və cəmiyyətə inteqrasiyasına hərtərəfli hazırlığı kimi vəzifələri yerinə yetirməlidir. İnsanın ömür boyu təhsil almaq tələbatının ödənilməsi isə təhsilin iqtisadi həyatda rolunu yüksəldən amillərdən ən mühümüdür.

Eyni zamanda, sürətli texnoloji tərəqqi bilik və bacarıqların müntəzəm yenilənməsini tələb edir. Bu isə yeni və daha münasib ixtisasa yiyələnməyə və səriştənin inkişafına tələbatı artırır.

Təhsilin keyfiyyəti və əhatəliliyi. Orta gəlirli ölkələr arasında rəqabətin güclənməsi, sürətli texnoloji irəliləyiş nəticəsində ixtisas profillərinin tez-tez dəyişməsi təhsilin keyfiyyətinə tələbi daha da artırmışdır. Digər tərəfdən, yalnız təhsilə cəlb etmə səviyyəsinin artırılması və təhsil infrastrukturunun genişləndirilməsi insanların bilik və bacarıqlarının yüksəlməsinə tam təminat vermir. Təhsil infrastrukturunu zəruri amil olsa da, bilik və bacarıqlar təhsil müəssisələrinin sayı və təhsilin müddəti ilə deyil, öyrənmə prosesinin keyfiyyəti ilə əldə olunur. Son dövrlərdə bir sıra ölkələr tərəfindən təhsilin inkişafı məqsədi ilə təhsil infrastrukturuna, həmin infrastrukturun yeni avadanlıqlarla təchizatına xeyli vəsait xərclənsə də, həmin ölkələrdə təhsilin nəticələrində müsbət irəliləyiş əldə edilməmişdir. Ümumi təhsil pilləsini bitirməsinə baxmayaraq, hesab, oxu və yazı vərdişlərinə malik olmayan çoxlu sayda insanlar vardır. Həmin səbəblərdən təhsilin keyfiyyətinin təminatı başlıca strateji prioritetə çevrilməlidir.

Təhsilin keyfiyyətinə və əhatəliliyinə qoyulan yeni tələblər təhsil sistemi anlayışına baxışı da yeniləmişdir.

Müasir təhsil sistemi formal (dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə başa çatan) təhsil forması ilə yanaşı informal (özünütəhsil yolu ilə biliklərə yiyələnmə) və qeyri-formal (müxtəlif kurslarda, dərnlərdə və fərdi məşğələlərdə əldə edilən və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmayan) təhsil formalarını da nəzərdə tutmuşdur.

Təməl bacarıqlar uşaqlıq dövrünün ilk illərindən əldə edildiyinə görə uşaqların zehninə erkən yaş dövründən inkişaf etdirilməsi vacibdir. Bu səbəbdən məktəbəqədər təhsilin inkişafı dövlət siyasətində əhəmiyyətli yer tutur. Bir çox qabaqcıl ölkələrdə təhsil müddətinin tədricən artırılması istiqamətində addımlar atılır. Kanada, Fransa, Hollandiya və Çexiyada ümumi təhsilin müddəti 14 il, Almaniya, Böyük Britaniya, İsveç, Avstraliya və Yeni Zelandiyada 13 il, ABŞ, Finlandiya, Cənubi Koreya, Polşa və bir sıra digər ölkələrdə isə 12 il təşkil edir. Ümumi təhsil müddəti az sayda ölkədə on bir il təşkil edir. İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının məlumatına görə, hər hansı ölkədə istənilən təhsil pilləsi üzrə təhsil müddətinin bir il artırılması ölkədə Ümumi Daxili Məhsulun 3–6 faiz artımına gətirib çıxarır.

Təhsilin məzmunu. Beynəlxalq təcrübədə təhsilin məzmunu ilə bağlı başlıca meyillərdən biri təhsil kurikulumlarının ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf tələbləri və prioritetləri ilə sıx əlaqələndirilməsindən ibarətdir. Kurikulumlar iqtisadi inkişaf məqsədlərinə xidmət edən bilik və bacarıqları, səriştəni aşılaman məzmununa malik olmalıdır. İqtisadi uğurlar əldə etmiş ölkələrdə biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın yaradılması sosial-iqtisadi siyasətin prioriteti olduğundan, kurikulumlarda innovasiyaların əhəmiyyəti, təhsilalanların müxtəlif sosial fəaliyyətə təşviq olunması və onların tədris bacarıqlarının inkişafı xüsusi vurğulanır.

Son 30–40 il ərzindəki elmi-texnoloji tərəqqi, innovasiyalar və modernləşmə nəticəsində praktiki bilik və vərdişlərlə zənginləşməyə, sırf nəzəri xarakter daşıyan təhsil öz fundamental əhəmiyyətini itirməkdədir. Bu baxımdan təhsilin məzmununun formalaşmasında akademik biliklərlə yanaşı, praktik bilik və bacarıqların, səriştənin vacibliyi önə çəkilir. Səriştə əldə olunmuş bilik və bacarıqları praktiki fəaliyyətdə effektiv və səmərəli tətbiq etmək qabiliyyətidir. O, şəxsin qazandığı bilik və bacarıqların konkret fəaliyyətin nəticəsinə çevrilməsini təmin edir. Səriştəyə əsaslanan təhsil sosial-iqtisadi inkişafa daha effektiv xidmət göstərir.

Kurikulumların məzmunu texnoloji irəliləyişin gətirdiyi yenilikləri nəzərə almaqla daim inkişaf etdirilir ki, bu da müxtəlif təhsil pillələrində spesifik yanaşma tələb edir. Burada ümumi təhsil pilləsində şəxsiyyətin hərtərəfli formalaşdırılması prioritet olduğu halda, ali təhsildə əmək bazarının cari və gələcək tələbləri əsas götürülür. Ali təhsil kurikulumunun daimi inkişafı əmək bazarı subyektlərinin tələblərinin sistemətiq öyrənilməsinə vacibdir. Bu proses əmək bazarında iş təklif edən, istər dövlət, istərsə də qeyri-dövlət sektorunda fəaliyyət göstərən bütün subyektləri ali təhsil prosesində başlıca maraqlı tərəfə çevirmişdir.

Müəllim və tədris metodikaları. Müəllim amili təhsilalanın öyrənməsi və inkişafı, nailiyyətlərinin monitorinq prosesində həlledici rol oynayır. Təhsilalanın sa-

vadlı və səriştəli şəxs kimi formalaşmasına müəllimin təsiri müəllimin akademik bacarıqlarından, tədris təcrübəsindən və peşəkarlıq səviyyəsindən xeyli asılıdır. Müəllimin bu keyfiyyətləri ilə təhsilalanların nailiyyətləri arasında sıx korrelyasiya mövcuddur.

Bilik və bacarıqlarını davamlı artıran müəllimlər təhsilalanların nailiyyətlərinə əlavə töhfə verirlər. Peşəkarlığa əsaslanan stimullaşdırıcı əmək haqqı sisteminin olmaması, təhsil müəssisəsi səviyyəsində idarəetmənin qeyrieffektivliyi, müəllim hazırlığı üzrə infrastrukturun zəif olması müəllim amilinə təsir edən amillər sırasındadır. Bu baxımdan təhsil islahatı uğurla aparılan ölkələrdə müəllim peşəkarlığının inkişafı üçün stimulların yaradılmasına və müəllim hazırlığının təkmilləşdirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir.

Təhsilin inkişafında mühüm irəliləyişlərə nail olmuş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarına əsaslanan, yaradıcı düşüncəni inkişaf etdirən və təhsilalanın fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alan müasir, fəal-interaktiv təlim metodları daha yüksək nəticələr verir. Həmin məqsədlə, davamlı olaraq müntəzəm tədris metodlarının yaradılması və müəllimlərin səriştəsinin artırılması təhsil siyasətində mühüm yer tutur.

İdarəetmə. Təhsil sahəsində idarəetmə islahatlarının başlıca istiqamətlərini təhsil prosesinin iştirakçıları arasında münasibətlər sisteminin, eləcə də tənzimləmə orqanlarının funksiyaları, səlahiyyətləri və cavabdehliyinin dəqiq müəyyən olunması, təhsil müəssisələrinin idarəetmə səlahiyyətlərinin və təhsilin nəticələrinə görə cavabdehliyinin artırılması, fəaliyyətin monitorinqi və qiymətləndirilməsi, təhsilin keyfiyyətini ölçən göstəricilər sisteminin təkmilləşdirilməsi, təhsilin maliyyələşdirilməsinin onun keyfiyyətinə yönəldilməsi, adambaşına maliyyələşdirmə mexanizminin tətbiqi və bu zəmində stimullaşdırıcı mexanizmlərin gücləndirilməsi, habelə maliyyələşmə mənbələrinin yetərliyinin təmin edilməsi təşkil edir.

İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsindən aydın olur ki, təhsildə idarəetmənin ictimailəşməsi prosesi sürətlənməkdədir. Təhsil strategiyasının uğurla həyata keçirilməsində və təhsilin keyfiyyətinin dayanıqlı yüksəlişində maraqlı tərəflərin cəlb olunmasını təmin edən səmərəli idarəetmə mühüm rol oynayır. Bu, ilk növbədə, bütün növ təhsil müəssisələrinin müstəqilliyinin artırılmasını, valideyn, şagird, tələbə və təhsil prosesinin digər iştirakçıların geniş cəlb etməklə təhsil ocaqlarının idarə olunmasını, nəticəyönlü menecmentin və digər müasir idarəetmə texnologiyalarının prosesə tətbiqini tələb edir.

Qloballaşma prosesləri müxtəlif dövlətlərin təhsil sistemlərinin inteqrasiyasını şərtləndirir. Hədəflər kimi Avropa Şurası tərəfindən tövsiyə edilmiş kompetensiyalar qrupu əsas götürülür. Artan tələbə – müəllim mübadiləsi nəzərə alınaraq, təhsil standartlarının unifikasiyası məqsədi daşıyan Bolonya prosesi sürətlənir. Ali təhsildə özəl sektorun rolu tədrisə güclənir, dövlət maliyyələşdirilməsi özəl sektorun maliyyəsi ilə əvəzlənir. Dövlət maliyyələşdirməsinin həcmi Almaniya, Avstriya və İtaliyada 90 faiz olduğu halda ABŞ, Avstraliya, Yaponiya və Kanadada cəmi 50–70 faiz təşkil edir.

3. Azərbaycan Respublikasında təhsilin vəziyyəti

Son illər ərzində Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı istiqamətində mühüm nailiyyətlər əldə edilmişdir. Həyata keçirilən dövlət proqramları çərçivəsində ölkənin bütün regionlarında ümumi təhsilin infrastrukturunu əhəmiyyətli şəkildə yenilənmişdir. Ölkədə təhsilin müasir tələblərə cavab verən normativ hüquqi bazası yaradılmışdır. Ali təhsildə Bolonya Bəyannaməsindən irəli gələn başlıca prinsiplərin tətbiqi, təhsil müəssisələrinin müasir informasiya və elmi-metodik təminatı, təhsil infrastrukturunun yenilənməsi, dərslərlə təminatın yaxşılaşdırılması, ucqar kənd məktəblərinin pedaqoji kadr təminatı, məktəbəqədər və peşə təhsili xidmətlərinin müasir tələblər səviyyəsində qurulması məqsədi ilə dövlət proqramları qəbul edilmiş, layihələr həyata keçirilmişdir.

Aparılan dövlət siyasətinə uyğun olaraq təhsilə ayrılan dövlət xərcləri yalnız son beş ildə 1,3 dəfə artmışdır. Bununla yanaşı, Azərbaycanda insan kapitalının inkişafı üzrə yeni uzunmüddətli çağırışlar təhsil sahəsinin maliyyələşdirilməsində mühüm tədbirlərin həyata keçirilməsini zəruri edir.

Təhsilin keyfiyyəti və əhatəliliyi. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 2010-cu il üzrə İnsan İnkişafı Hesabatına əsasən, 2005-ci illə müqayisədə Azərbaycan 34 pillə irəliləyərək 169 ölkə arasında 101-ci yerdən 67-ci yerə yüksəlmiş, “orta insan inkişafı” qrupundan “yüksək insan inkişafı” qrupuna daxil olmuşdur. Azərbaycan iqtisadi inkişaf tempini sürətləndirərək yoxsulluğun azaldılması və orta ömür uzunluğu göstəricisinin artması baxımından böyük nailiyyətlər əldə etmişdir.

Bununla yanaşı, aparıcı beynəlxalq təşkilatların statistik təhlilləri Azərbaycan təhsilinin beynəlxalq rəqabətə davamlılıq göstəricilərinin və Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən ali təhsil müəssisələrinin reyting səviyyəsinin yüksəldilməsinin zəruri olduğunu göstərir.

Ümumi təhsil müəssisələrinin şagird və məzunlarının keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşdırılması aktual məsələlərdəndir.

Ali və ümumi təhsil üzrə dərslərlərin elmi və metodiki baxımdan təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır.

Ali təhsil müəssisələri məzunlarının tərkibi iqtisadiyyatın tələbatları ilə tam uzlaşmır. Azərbaycanın ali təhsil müəssisələri tələbələrinin yalnız 1,2 faizi kənd təsərrüfatı ixtisasları qrupu üzrə təhsil alır. 25-34 yaş arasında olan ali təhsilli mütəxəssislərin 67 faizi dövlət sektorunda cəmlənmişdir. Özəl sektorda ixtisaslı işçi qüvvəsinin çatışmazlığı problemi yaranmışdır. Ən böyük kadr çatışmazlığı xidmət sektorunda və kənd təsərrüfatı sahəsində müşahidə olunur.

Hər 100 000 nəfərə düşən ali məktəb tələbələrinin sayına görə Azərbaycan Respublikası üzrə göstəricilər əhəmiyyətli dərəcədə artırılmalıdır. Əhali təbəqələri və regionlar arasında xüsusən ali təhsilə çıxış imkanları genişləndirilməlidir.

Son illərdə ilk peşə-ixtisas təhsili müəssisələrinin infrastrukturunun inkişafı sahəsində işlər görülmüş, özəl sektor, işəgötürənlər və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq əlaqələri qurulmuşdur. Qeyd olunanlara baxmayaraq, bu sahədə həlli vacib olan ciddi problemlər hələ də qalmaqdadır. İlk peşə-ixtisas təhsili

müəssisələrini bitirən şəxslərin sayı iqtisadiyyatın tələbatı ilə üst-üstə düşür. Son illər ümumi təhsil müəssisələrini bitirən məzunların yalnız 11 faizinin ilk peşə-ixtisas təhsili müəssisələrini seçməsi, ümumilikdə həmin pillədə təhsilənlərin cəmi 25–27 min nəfər təşkil etməsi əhalidə ilk peşə-ixtisas təhsilinə marağın aşağı olduğunu göstərir.

Məktəbəqədər təhsilə cəlb olunma səviyyəsi də aşağıdır. Belə ki, məktəbəqədər təhsillə əhatə səviyyəsi şəhərlərdə 23,4, kəndlərdə 8,7, ölkə üzrə isə 16,5 faiz təşkil edir. Son illərdə Bakı şəhərində yeni məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin inşası və ya əsaslı təmiri istiqamətində atılan addımlar nəticəsində məktəbəqədər təhsillə əhatə səviyyəsi artaraq 27 faizə çatsa da, bu sahədə həllini gözləyən problemlər qalmaqdadır. Ölkənin yaşayış məntəqələrinin 75 faizində məktəbəqədər təhsil müəssisəsi yoxdur.

Təhsilin məzmunu. Ümumi təhsilin dövlət standartları və proqramları “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq təsdiq edilmişdir. Həmin istiqamətdə yeni fənn kurikulumları və dərsliklər ümumi təhsilin I–VI siniflərində tətbiq edilir, VII–XI siniflərində isə həmin məqsədlə işlər davam etdirilir. Məktəbəqədər təhsil üzrə yeni kurikulumun tətbiqinin sürətləndirilməsi zəruridir.

İlk peşə-ixtisas və orta ixtisas təhsili kurikulumları müasir tələblərə cavab vermir. Müəllim hazırlığı üzrə yeni kurikulumlar tətbiq edilsə də, ümumilikdə ali təhsil müəssisələrinin kurikulumları əmək bazarında işçi sərəfəsində olan tələblərlə uyğun gəlmir. Ali təhsil pilləsində kurikulumların inkişafı iqtisadiyyatın inkişaf dinamikasından geri qalır.

Müəllim və tədris metodikaları. Sərəfəyə əsaslanmayan, əmək bazarında yetərinə rəqabətli olmayan əmək haqqı sistemi və maddi stimullaşdırma mexanizmlərinin adekvat olmaması təhsildə müəllim amilinin inkişafına mənfi təsir göstərmişdir. Təhsil sisteminin bütün pillələrində müəllimlərin bilik, bacarıq və peşəkarlıq qabiliyyətləri müasir tələblərə uyğun yüksəldilməlidir. Müvafiq stimullaşdırıcı mexanizmlər və səmərəli monitorinq sistemi vasitəsilə müəllim fəaliyyətinin keyfiyyəti artırılmalıdır.

Son illərdə müəllimlərin əlavə təhsili sahəsində modul-kredit sistemə əsaslanan, rəqabət mühiti yaradan, stimullaşdırma və karyera inkişafını nəzərə alan yeni modelin tətbiqinə başlanmış, fəal interaktiv təlim texnologiyaları təcrübədən keçirilmişdir. Bununla yanaşı, əksər müəllimlərin tədris prosesində tətbiq etdiyi metodlar müasir tələblərdən geri qalır. Bir çox hallarda təhsilənlərə əldə etdiyi bilikləri tətbiq etmə və müstəqil yaradıcı düşünmə qabiliyyətləri aşılanmır.

İdarəetmə. Təhsilin idarə olunmasında başlıca problemlərdən biri təhsildə tənzimləmə, idarəetmə və nəzarət funksiyalarının dəqiq müəyyən edilməməsidir. Təhsil sistemini idarə edən orqanların səlahiyyətlərinin, funksiyalarının və məsuliyyətinin dəqiq müəyyənləşməsi, idarəetmə prosesində şəffaflığın və maraqlı tərəflərin iştirakının təmin edilməsi zəruridir.

Təhsil müəssisələrinin idarəetmədə rolu məhduddur. Özüidarəetmə prinsipi əsasında fəaliyyət göstərən təhsil müəssisələri istisna olmaqla, dövlət təhsil

müəssisələri maliyyə müstəqilliyinə malik deyildir. Bununla yanaşı, təhsil müəssisələrinin rəhbərliyi tədrisin nəticələrinə görə ciddi məsuliyyət daşımır. Təhsil müəssisələrinin maliyyələşdirilməsi təqdim etdiyi təhsilin nəticələrindən asılı deyildir və keyfiyyətə yönəlməmişdir.

Təhsilin effektiv idarə olunması məqsədi ilə informasiya sistemi yaradılsa da, onun inkişafına ehtiyac duyulur. Təhsilin yüksək keyfiyyətini təmin etmək üçün təhsil sahəsində monitorinq, keyfiyyət və fəaliyyət göstəriciləri sistemi inkişaf etdirilməlidir.

Təhsil və kadr hazırlığı prosesinə, həmçinin təhsilin məzmununun təkmilləşdirilməsinə işgötürənlərin cəlb olunması çox aşağı səviyyədədir. İşgötürənlər kadr hazırlığı prosesində iştirak etmək, hazırlanan kadra dair şərtlər irəli sürmək imkanına malik olmalı və buna müvafiq olaraq cavabdehliyini dərk etməlidir.

Təhsilin maliyyələşdirilməsi mexanizmi təkmilləşdirilməli və təhsil sistemində rəqabət mühitinin inkişafını dəstəkləməlidir.

Bunun üçün təhsilin bütün pillələrində adambaşına maliyyələşdirmə prinsipinin tətbiqi, sərəfəyə və fəaliyyətin nəticələrinə əsaslanan əməyin ödənişi sisteminin yaradılması, maliyyələşdirmənin tədris keyfiyyət nəticələrinə görə müəyyən edilməsi məqsədəuyğundur.

İnfrastruktur. Həyata keçirilən dövlət proqramları çərçivəsində təhsil təyinatlı yeni binalar inşa edilmiş, ümumi təhsil müəssisələrinin binaları əsaslı təmir olunmuşdur. Təhsildə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi genişlənmiş, bütövlükdə təhsilin infrastrukturunu müasirləşmişdir. Bununla yanaşı, təhlillər göstərir ki, tədris prosesində müasir texnologiyalar məhdud miqyasda tətbiq edilir, bəzi hallarda isə yaradılan sistemlərdən az istifadə olunur.

Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin V–XI sinifləri üzrə şagird-kompyuter nisbəti 2012-ci ildə 20:1 təşkil etmiş, təhsil müəssisələrinin yalnız 37 faizi internet bağlantısı ilə təmin olunmuşdur. Təhsil müəssisələrində internetə çıxış imkanları genişləndirilməklə, təhsildə informasiya - kommunikasiya texnologiyalarının səmərəli tətbiqi inkişaf etdirilməlidir.

Qlobal iqtisadi inkişafın tələblərinə uyğun şəkildə beynəlxalq təcrübədən istifadə təhsil prosesində müasir informasiya texnologiyalarının sürətli tətbiqini zəruri edir. Bu sahədə mövcud problemlərdən biri Azərbaycan dilində müvafiq tətbiqi kontentin olmamasıdır.

Ümumi təhsil müəssisələri şəbəkəsinin rasionallaşdırılması, regionlarda təhsilin bütün pillələri üzrə, o cümlədən ali təhsil pilləsini əhatə edən yeni təhsil ocaqlarının yaradılması və inklüziv təhsilin tətbiqi kimi tədbirlərin həyata keçirilməsi Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin inkişafına xidmət edəcəkdir.

4. Təhsil sisteminin başlıca vəzifələri

Təhsil sisteminin başlıca vəzifələri aşağıdakılardır:

- ölkənin modernləşməsi üçün zəruri olan insan kapitalını inkişaf etdirmək və bununla Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini yüksəltmək;
- məsuliyyətini dərk edən, demokratiya prinsiplərinə və xalqının milli ənənələrinə, insan hüquq və azadlıqlarına hörmət edən, azərbaycançılıq ideyalarına

sadiq olan, müstəqil və yaradıcı düşünən vətəndaş və şəxsiyyət yetişdirmək;

– milli mənəvi və ümumbəşəri dəyərləri qoruyan və inkişaf etdirən, geniş dünyagörüşünə malik olan, təşəbbüsləri və yenilikləri qiymətləndirməyi bacaran, nəzəri və praktiki biliklərə yiyələnən, müasir təfəkkürlü və rəqabət qabiliyyətli kadrlar hazırlamaq;

– sistemləşdirilmiş bilik, bacarıq və vərdislərin mənimsənilməsini və əlavə təhsili təmin etmək, təhsilənləri ictimai həyata və səmərəli əmək fəaliyyətinə hazırlamaq.

5. Strategiyanın məqsədi

Strategiyanın məqsədi ölkədə səriştəli təhsilverənlərə, ən yeni texnologiyalara əsaslanan infrastruktura malik, keyfiyyət nəticələri və əhatəliliyinə görə dünya ölkələri sırasında qabaqcıl mövqe tutan təhsil sistemini yaratmaqdır. Azərbaycanın təhsil sistemi iqtisadi cəhətdən dayanıqlı və dünyanın aparıcı təhsil sistemlərinin standartlarına uyğun olmalıdır.

Strategiyanın reallaşdırılması təhsilin məzmununun, kadr hazırlığının, təhsili idarəetmə sisteminin və təhsil infrastrukturunun qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə və Azərbaycanın inkişaf konsepsiyasına uyğun yenidən qurulmasına imkan verərək, ölkədə biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın bərqərar olmasını, informasiya cəmiyyətinin təşəkkülünü və ölkənin davamlı inkişafını təmin edəcəkdir.

6. Strateji istiqamətlər

1. Səriştəyə əsaslanan şəxsiyyətəyönlü təhsil məzmununun yaradılması.

2. Təhsilənlərin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alan innovativ təlim metodları və texnologiyaları vasitəsilə təhsilin məzmununun səmərəli mənimsənilməsini təmin edən yüksək nüfuzlu təhsilverənin formalaşdırılması.

3. Nəticələrə görə cavabdeh, şəffaf və səmərəli tənzimləmə mexanizmlərinə malik, dövlət-ictimai xarakterli və dövlət-biznes partnyorluğuna əsaslanan təhsildə yeni idarəetmə sisteminin formalaşdırılması.

4. Müasir tələblərə cavab verən və ömür boyu təhsili təmin edən təhsil infrastrukturunun yaradılması.

5. Təhsilin dayanıqlı və müxtəlif mənbələrdən istifadə olunmaqla yeni maliyyələşdirmə mexanizminin yaradılması.

7. Strateji hədəflər və tədbirlər

1. Səriştəyə əsaslanan şəxsiyyətəyönlü təhsil məzmununun yaradılması.

1.1. Uşaqların erkən yaş dövründə inkişafının səmərəli təhsil modelinə əsaslanan standart və kurikulumlarının hazırlanması:

1.1.1. məktəbəqədər yaşlı uşaqların fiziki və əqli inkişafını, sosiallaşmasını təmin edən, yaradıcılıq qabiliyyətlərini üzə çıxaran, onlarda həyati bilik və bacarıqları, davranış qaydalarını asılayan təhsil standartlarının və yeni kurikulumların hazırlanması;

1.1.2. uşaqların davamlı inkişafına yönəlmiş pedaqoji fəaliyyətə dəstək vermək məqsədi ilə valideynlərin sistemli şəkildə pedaqoji-psixoloji maarifləndirilməsi üçün "Səriştəli valideynlər" proqramının hazırlanması;

1.2. səriştə əsaslı ümumi təhsil standartları və kurikulumlarının hazırlanması:

1.2.1. 12 illik ümumi təhsil keçidinin təmin olunması üçün mövcud təhsil standart və kurikulumlarının yenilənməsi, tam orta təhsil pilləsində təlimin istiqamətlər üzrə bölünməsi;

1.2.2. kurikuluma əsaslanan yeni dərsləklərin yaradılması, şagird və müəllimlərin müvafiq dərslək seçiminin təmin olunması;

1.2.3. istedadlı uşaqlar üçün xüsusi inkişaf proqramlarının hazırlanması;

1.2.4. xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün inkişaf və inklüziv təlim proqramlarının hazırlanması;

1.3. cəmiyyətin tələblərinə uyğun səriştə əsaslı ilk peşə-ixtisas və orta ixtisas təhsili standartları və kurikulumlarının hazırlanması;

1.4. ali təhsil müəssisələrinin təhsil-tədqiqat-innovasiya mərkəzlərinə çevrilməsinə dəstək verən və rəqabətqabiliyyətli mütəxəssis hazırlığını təmin edən ali təhsil standartlarının tətbiqi:

1.4.1. cəmiyyətin və iqtisadiyyatın tələbatlarına uyğun olaraq hər bir ixtisas üzrə müasir standartların hazırlanması;

1.4.2. qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında pedaqoji, mühəndis-pedaqoji və elmi-pedaqoji kadr hazırlığı üzrə müasir kurikulumların hazırlanması;

1.4.3. ali təhsil müəssisələrinə təhsilin məzmununun tətbiqi müstəqilliyinin verilməsi;

1.4.4. ali təhsilin səviyyələri arasında əlaqələrin və varisliyin gücləndirilməsi, doktorantura səviyyəsi üçün elmi tədqiqat sahəsində yüksək hazırlığı və elmi-pedaqoji fəaliyyət üzrə mükəmməl səriştəyə yiyələnməni təmin edən müasir standartların hazırlanması.

2. Təhsilənlərin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alan innovativ təlim metodları və texnologiyaları vasitəsilə təhsilin məzmununun səmərəli mənimsənilməsini təmin edən yüksək nüfuzlu təhsilverənin formalaşdırılması.

2.1. Təhsilverənlərin peşəkarlıq səviyyəsinin daim yüksəlməsini təmin edən yeni sistemin yaradılması:

2.1.1. təhsilverənlər üçün təhsilin bütün pillələrində təhsilənlərin təfəkkürü və şəxsiyyətinin inkişafına yönəlmiş, onların fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alan innovativ təlim metodologiyasının və müvafiq resursların hazırlanmasının təmin edilməsi;

2.1.2. təhsilverənlərin əlavə təhsili üzrə strukturların yaradılmasının stimullaşdırılması;

2.1.3. müəllimlərin təhsil müəssisəsi səviyyəsində, tədrisdən ayrılmadan peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması üzrə özünü doğrultmuş innovativ modellərin tətbiqi;

2.1.4. pedaqoji heyət üçün yeni modul-kredit və rəqabətəsaslı təlimlər sisteminin yaradılması;

2.2. təfəkkürün və şəxsiyyətin inkişafına yönəlmiş, təhsilənlərin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alan innovativ təlim, qiymətləndirmə metodologiyası və resurslarının inkişafı:

2.2.1. yeni kurikulumlara və informasiya-kommunikasiya texnologiyaları əsaslı təlim metodologiyalarına uyğun metodiki vəsaitlərin, didaktik materialların və təlim vasitələrinin hazırlanmasını stimullaşdıran yeni mexanizmlərin yaradılması;

2.2.2. təhsilalanların nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsinin qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması;

2.3. müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılması üzrə dövlət siyasətinin inkişafı:

2.3.1. səriştə və nəticə əsaslı diferensiallaşdırılmış, əmək bazarında rəqabətqabiliyyətli əmək haqqı sisteminin yaradılması;

2.3.2. müəllimin karyera inkişafı və fəaliyyətinin stimullaşdırılması üzrə yeni sistemin yaradılması;

2.3.3. müəllim hazırlığı sistemində internatura modelinin tətbiq edilməsi;

2.4. şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin maraqları baxımından istedadın erkən yaşdan aşkar olunması, inkişafı və dəstəklənməsi üzrə sistemin yaradılması:

2.4.1. istedadın aşkar edilməsi üzrə qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğun diaqnostik metodikaların, psixometrik vasitələrin hazırlanması və bütün təhsil müəssisələrində tətbiqinin təmin edilməsi;

2.4.2. hər bir xüsusi istedadlı təhsilalan üçün fərdi təhsil və inkişaf proqramlarının müəyyənləşdirilməsi, onların fərdi plan əsasında tədris prosesi və kurikulumdan-kənar məşğuliyyətinin təşkili mexanizmlərinin yaradılması;

2.5. xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların həyata və təhsil mühitinə inteqrasiyasını təmin edən inklüziv təlim metodologiyasının yaradılması:

2.5.1. xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların təhsili və sosial adaptasiyası üçün imkanların təmin edilməsi məqsədi ilə optimal inklüziv təhsil modellərinin tətbiq edilməsi;

2.5.2. məktəbəqədər və ümumi təhsil müəssisələri təhsilverənlərinin inklüziv təhsil üzrə məqsədli əlavə təhsilinin təmin edilməsi.

3. Təhsilin nəticələrə görə cavabdeh, şəffaf və səmərəli tənzimləmə mexanizmlərinə malik, dövlət-ictimai xarakterli və dövlət-biznes partnyorluğuna əsaslanan idarəetmə sisteminin formalaşdırılması.

3.1. Təhsil sisteminin tənzimlənməsinin və dövlət təhsil sektorunun idarə edilməsinin qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında yenidən qurulması:

3.1.1. tənzimləmə və idarəetmə funksiyalarını həyata keçirən dövlət qurumlarının səlahiyyət və məsuliyyət dairəsinin beynəlxalq təcrübəyə uyğun yenidən müəyyənləşdirilməsi;

3.1.2. təhsil pillələri və səviyyələrinin beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması:

3.1.2.1. məktəbə hazırlıq təhsilinin (1 il) icbariliyinin təmin olunması;

3.1.2.2. erkən yaşlı uşaqların məktəbəqədər təhsillə əhatəsinin 90 faiz səviyyəsinə çatdırılması;

3.1.2.3. 10 illik icbari ümumi orta təhsil və 2 illik tam orta təhsil modelinə mərhələli şəkildə keçidi təmin etməklə, 12 illik ümumi təhsil sisteminin yaradılması;

3.1.2.4. tam orta təhsil səviyyəsində təhsil müəssisələrinin müxtəlif istiqamətlər üzrə bölünməsi;

3.1.2.5. təhsil müəssisələrinin infrastrukturuna dair norma, standart və qaydaların təkmilləşdirilməsi;

3.1.3. beynəlxalq təcrübə əsasında təhsil müəssisələrinin akkreditasiyası sisteminin yaradılması;

3.1.4. təhsil sahəsində dövlət-biznes partnyorluğu sisteminin yaradılması;

3.1.5. təhsil sistemində dövlət sifarişinin formalaşdırılmasına yenidən baxılması, ölkənin siyasi, iqtisadi və sosial inkişafının real tələbatına əsaslanaraq prioritet sayılan sahələr üzrə kadr hazırlığının təmin edilməsi;

3.1.6. ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul və yerləşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi, dövlət və özəl ali təhsil müəssisələrinə ödənişli təhsil üzrə qəbul planının ləğv edilməsi və dövlət sifarişinin yalnız ixtisaslar üzrə müəyyənləşdirilməsi;

3.2. təhsil müəssisələrində nəticəyənlü və şəffaf idarəetmə modelinin yaradılması:

3.2.1. təhsil müəssisələrinə idarəetmə, akademik, maliyyə və təşkilati muxtariyyət verilməsi;

3.2.2. təhsil müəssisələrində strateji idarəetmənin tətbiqi mexanizmlərinin yaradılması;

3.2.3. maraqlı tərəflərin nümayəndələrinin iştirakı təmin edilməklə təhsil müəssisələrinin dövlət-ictimai xarakterdə (Valideyn-Müəllim Assosiasiyası, İdarəedici Şura, Qəyyumlar Şurası və s.) idarə olunmasının təmin edilməsi;

3.3. təhsilin keyfiyyətinin təminatı üzrə yeni sistemin yaradılması:

3.3.1. qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında təhsilin pillələri və səviyyələri üzrə keyfiyyət standartları və göstəricilərinin hazırlanması;

3.3.2. ömür boyu təhsil üzrə Milli Kvalifikasiya Çərçivəsinin yaradılması və tətbiqi;

3.3.3. beynəlxalq təhsil proqramlarının tanınması və təhsil müəssisələrində dövlət təhsil proqramları ilə yanaşı ödənişli əsaslarla tətbiqi;

3.3.4. təhsil müəssisələrinin reyting sisteminin yaradılması;

3.3.5. qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında məktəbəqədər və ümumi təhsil üzrə pedaqoji və idarəetmə heyətinin müstəqil sertifikatlaşdırma (lisenziyalaşdırma) sisteminin yaradılması;

3.3.6. keyfiyyətin yaxşılaşdırılması üçün stimullaşdırma mexanizmlərinin, təhsil sistemində innovativ fəaliyyəti stimullaşdıran qrant sisteminin yaradılması və tətbiqi;

3.3.7. təhsil proqramları, tədris resursları, təlim metodikaları, təhsilverənlər, təhsil müəssisələri arasında sağlam rəqabətin stimullaşdırılması, rəqabət elementlərinin müəyyənləşdirilməsi və tətbiq edilməsi;

3.4. təhsilin idarə olunmasının məlumat sistemləri və yeni hesabatvermə modelinin yaradılması:

3.4.1. bütün təhsil pillələri üzrə Təhsilin İdarə olunmasının Məlumat Sistemləri və "Tələbə-məzun" sistemi əsasında hesabatvermə, təhlil və proqnozlaşdırma sisteminin yaradılması və mütəmadi yenilənməsinin təmin edilməsi;

3.4.2. təhsil müəssisələrində məlumat bazalarının, məzun-koordinasiya-informasiya sistemlərinin yaradılması, onların mütəmadi yeniləndirilməsi və idarəetmə prosesində istifadəsinin təmin edilməsi;

3.4.3. əmək bazarının mütəmadi öyrənilməsi sisteminin yaradılması;

3.5. qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq, təhsil pillələrinin bütün səviyyələrini əhatə edən yeni qiymət-

ləndirmə mexanizmlərinin hazırlanması:

3.5.1. təhsil müəssisələrində keyfiyyətin monitorinqi (xarici və daxili) və qiymətləndirmə mexanizmlərinin yaradılması;

3.5.2. ümumi təhsilin səviyyələri nəzərə alınmaqla, şagird nailiyyətlərinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi üzrə sistemin təkmilləşdirilməsi;

3.5.3. ümumi təhsil müəssisələri şagirdlərinin biliyin qiymətləndirilməsi üzrə beynəlxalq proqramlarda iştirakının təmin olunması.

4. Müasir tələblərə cavab verən və ömür boyu təhsili təmin edən təhsil infrastrukturunun yaradılması.

4.1. Təhsil müəssisələrində informasiya - kommunikasiya texnologiyaları əsaslı təlim metodologiyasının tələblərinə uyğun infrastrukturun yaradılması, hər bir təhsil müəssisəsinin internetlə, ümumi orta təhsil səviyyəsində hər bir şagirdin elektron dərsliklərlə yüklənmiş kompyuter-planşetlə təmin olunması;

4.2. təhsil müəssisələri şəbəkəsinin rasionallaşdırılması;

4.3. distant təhsil, istedadlı və xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün təhsil və inkişaf, yaşlıların təhsili, peşə-ixtisas və təhsil məsələləri üzrə məsləhət xidmətləri göstərən regional universal mərkəzlərin yaradılması;

4.4. müasir təminatlı peşə-tədris mərkəzlərinin və komplekslərinin yaradılması;

4.5. məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin yaradılması, onların fəaliyyətinin stimullaşdırılması mexanizmlərinin hazırlanması;

4.6. kampusların yaradılmasının təşviqi;

4.7. ömür boyu təhsilə artan tələbatın ödənilməsi üçün kitabxana fəaliyyətinin modernləşdirilməsi, rəqəmsal təhsil resurslarından istifadə imkanlarının genişləndirilməsi;

4.8. təhsillə bağlı media və internet resurslarının inkişafının təmin edilməsi.

5. Təhsilin dayanıqlı və müxtəlif mənbələrdən istifadə olunmaqla yeni maliyyələşdirmə mexanizminin yaradılması.

5.1. Təhsilə adekvat həcmdə maliyyə resurslarının cəlb edilməsi, təhsilin maliyyələşdirilməsi xərclərinin Ümumi Daxili Məhsulə nisbətində mərhələlərlə 5–6 faizə çatdırılması, nəticəyönlü büdcə planlaşdırılması və müxtəlif mənbəli maliyyələşdirmə mexanizmlərinin yaradılması;

5.2. təhsil müəssisələrini bir təhsiləlanə düşən xərc əsasında maliyyələşdirmə mexanizminə keçid;

5.3. dövlət və bələdiyyə təhsil müəssisələrində özünəməliyyələşdirmə prinsiplərinin təşviqi, ödənişli təhsil xidmətlərinin göstərilməsinin dəstəklənməsi;

5.4. büdcədən kənar vəsaitlər hesabına formalaşdırılan Təhsilin İnkişafı Fondunun yaradılması;

5.5. təhsil tədqiqatlarının yeni maliyyələşmə mexanizminin tətbiqi;

5.6. mülkiyyət formasından asılı olmayaraq müvafiq təhsil qurumları cəlb edilməklə təhsilverənlərin əlavə təhsilinin dövlət sifarişi əsasında adambaşına maliyyələşdirilməsi;

5.7. təhsil müəssisələrinin keyfiyyət göstəricilərinə əsaslanan investisiya xərcləri sisteminin yaradılması;

5.8. ali təhsil müəssisələrində dövlət büdcəsi vəsaitindən istifadə olunmayaraq məqsədli kapital fondlarının yaradılmasının stimullaşdırılması;

5.9. aztəminatlı ailələrdən olan uşaq və gənclər üçün bərabər təhsil imkanlarının yaradılması məqsədi ilə maddi dəstək sisteminin yaradılması;

5.10. müəllimlərin maddi motivasiyasının yaxşılaşdırılması, onların illik əmək haqqının adambaşına düşən Ümumi Daxili Məhsulə nisbətində mərhələlərlə, səriştə və nəticə əsasında diferensiallaşdırmaqla 1,8–2 dəfəyədək artırılması;

5.11. tam orta təhsildə bir şagirdə düşən illik xərclərin adambaşına düşən Ümumi Daxili Məhsulə nisbətində mərhələlərlə 2 dəfəyədək artırılması;

5.12. müasir, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarına əsaslanan təhsil infrastrukturunun, o cümlədən elektron təhsilin yaradılmasına əlavə vəsaitlərin ayrılması;

5.13. təhsil şəbəkəsində rasionallaşdırma tədbirləri həyata keçirməklə, regionlar arasında təhsilin keyfiyyətini bərabərləşdirmək üçün ucqar regionlarda yerləşən təhsil müəssisələri üçün əlavə maliyyələşmənin təmin olunması;

5.14. təhsilə çıxış imkanlarını yaxşılaşdırmaq üçün maliyyə mexanizmlərinin, o cümlədən tələbə kreditləri sisteminin genişləndirilməsi;

5.15. məktəbəqədər və ümumi təhsil müəssisələrində uşaqlara pulsuz əsasda müvafiq xidmətlərin (dərs və ya təlim vəsaitləri və s.) göstərilməsi.

8. Strategiyanın həyata keçirilməsi

Strategiyanın uğurlu həyata keçirilməsinin əsas şərtləri onun məqsədi və məzmunu haqqında aydın təsəvvürün yaradılması, ictimai dəstək qazanması və reallaşmasını təmin edən effektiv icra mexanizminin formalaşdırılmasıdır.

Strategiyanın məqsədi və məzmunu kütləvi informasiya vasitələri və digər üsullarla əhaliyə, təhsil müəssisələrinin pedaqoji heyətinə və digər hədəf qruplarına çatdırılır.

Strategiyanın həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyət planı beynəlxalq ekspertlər cəlb olunmaqla hazırlanır və təhsil sisteminin hazırlığı nəzərə alınaraq, islahatların məqsədini və strateji istiqamətləri, seçilmiş prioritetləri, onların reallaşdırılması üçün qəbul olunmalı dövlət proqramlarını, icraya məsul və tərəfdaş qurumları, ara və yekun hədəfləri və icra dövrünü müəyyən edir.

Strategiyanın həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyət planı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təsdiq olunur.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə Strategiyanın icrasının gedişi barədə hər il üzrə hesabat təqdim edir.

PUTİN RUSİYADAKI MÜSƏLMAN LİDERLƏRİNDƏN YARDIM İSTƏYİB

Rusiya prezidenti Vladimir Putin ölkədə islamın yeni sosiallaşmasının zəruri olduğunu bəyan edib və ölkədəki müsəlman təşkilatlarının liderlərini Rusiyaya işləməyə gələn müsəlmanların ictimaiyyətə uyğunlaşmasına yardım etməyə çağırıb

“RIA Novosti”nin verdiyi xəbərə görə, bu barədə Putin oktyabrın 22-də ölkədəki müsəlman dini qurumlarının muftiləri ilə görüşündə deyib. “İslamın yeni sosiallaşması, müasir sosial gerçəkliliyə uyğun olaraq, ənənəvi islam həyat tərzinin, təfəkkür və baxışlarının inkişafı kimi qarşılanmalıdır. Bu dindarlar orta əsrlərə sürüklənən radikalın ideologiyasına qarşı olmalıdır”- deyə, Putin qeyd edib.

Onun sözlərinə görə, islam mədəniyyət, elmi-maarifləndirici mərkəzləri, gənclər və qadın klublarının vasitəsi ilə yeni iş üsullarının həyata keçirilməsi də çox vacib məsələdir: “Mən ölkəyə işləməyə və yaşamağa gələn müsəlmanların sosial uyğunlaşmasında sizin də verəcəyiniz töhfənin çox əhəmiyyətli olacağına əminəm. Onlar sizin səsinizi eşitməli, sizin iştirakınızı hiss etməlidirlər. Əks halda, onlar müxtəlif radikal qurumların apardığı təbliğatın obyektlərinə çevrilirlər”.

ALMANİYADA YAŞAYAN TÜRKLƏR DİSKRİMİNASİYAYA MƏRUZ QALIRLAR

Almaniyada aparılan geniş sorğu nəticəsində ölkədə yaşayan 3 milyona yaxın türkə qarşı diskriminasiya hallarının davam etdiyi məlum olmuşdur

“İnfo” müstəqil sorğu institutunun “Radio 1” üçün apardığı sorğuda qeyd olunmuşdur ki, Almaniyada yaşayan türklərin adları və üz cizgiləri onların iş yerləri tapmasına mane olan əsas amillərdəndir.

Respondentlərin 23 faizi ictimai yerlərdə təhqir olunduqlarından, 10 faizi isə fiziki təcavüzə məruz qaldıqlarından şikayətlənmişlər. Bu səbəbdən onlar ic-

timai yerlərdə narahatlıq hissi keçirdiklərini bildirmişlər. 30 yaşına çatmamış sorğu iştirakçılarının 29 faizi məhz dini etiqadlarına görə təhqir olunduqlarını qeyd etmişlər. Bundan əlavə, respondentlərin 15 faizi adına və xarici görünüşünə görə iş yerini itirəcəyindən narahatdır.

MİSTER BİN OBRAZININ YARADICISI MÜSƏLMAN OLDU

Məşhur britaniyalı aktyor və ssenarist Rouen Atkinson İslamı qəbul edib

R. Atkinson deyib ki, İslamı öyrənməsinə səbəb sosial şəbəkələrdə Məhəmməd Peyğəmbər ﷺ haqqında filmin yayılması olub. Xatırladaq ki, həmin filmə rejissor İslam Peyğəmbərini ﷺ mənfəi planda təsvir edir.

R. Atkinson 1955-ci il yanvarın 6-da İngiltərənin Darem qraflığının Kosneet şəhərində anadan olub. Aktyor 1990-cı ildə “Mister Bin” teleserialında ifa etdiyi baş rola görə dünya şöhrəti qazanıb. O, həmçinin “Dörd toy və bir dəfn”, “Agent Conni İngilish”, “Həqiqi sevgi” və s. filmlərdə iştirak edib. Atkinson qrim ustası Sanetre Sestri ilə evlidir. Onların bir qızı və bir oğlu var.

ƏRDOĞANIN FİKRİ

Türkiyənin baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan yeni çıxışla diqqəti cəlb edib

Türkiyə mətbuatının məlumatına görə, Türkiyə baş naziri deyib ki, bundan sonra qızlar və oğlanlar eyni yataqxanalarda qalmaqacaqlar. Türkiyənin "Zaman" qəzeti yazır ki, Ərdoğan bu barədə partiyasının Kızılcahamamdakı qapalı toplantısında məlumat verib. Baş nazir valilərə bu barədə təlimat verdiyini, bundan sonra qız və oğlanların eyni yataqxanalarda qala bilməyəcəyini bəyan edib.

125 YAŞINDA DA QURANI - KƏRİMİ UNUTMADI

Dünyanın ən yaşlı insanlarından biri olmuş Şeyx Əttar son nəfəsinə qədər Quran hafizliyini qoruyub saxlamışdı

Dünyanın ən yaşlı insanlarından biri olmuş iordaniyalı Şeyx Yusif Mahmud Ömər əl -Əttar 125 yaşında vəfat etdi. Anadolu Agentliyinin verdiyi xəbərə görə, Şeyx Yusifin oğlu Kamal əl-Əttar atasının Suriyada və Misirdə əl-Əzhər Universitetində təhsil aldığı və eyni zamanda dörd məzhəbin fiqhinə görə fətva və rəy biləcək elmə sahib olduğunu qeyd edib.

Atasının 90 dəfə Həccə getdiyini deyən oğul Əttar

"bunların əksəriyyəti maşın, təyyarə olmadan gerçəkləşdi" - deyə bildirib. Kamal əl - Əttar atasının övlad və nəvələrinin sayının 700-ə yaxın olduğunu bildirib.

Atasının son illərdə yaddaşını itirdiyini və uşaqlarını tanımaqda çətinlik çəkdiyini deyən oğul Əttar bildirmişdir ki, "o, ancaq Qurani-Kərimdəki bir ayəni belə yaddan çıxarmamışdı" - deyə bildirib.

TÜRKİYƏ PARLAMENTİNDƏ TARİXİ HADİSƏ

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin 90 illik tarixində həmişəlik qalacaq bir hadisə baş vermişdir

Oktyabrın 31-də hakim Ədalət və İnkişaf Partiyasını təmsil edən 4 qadın deputat parlamentin plenar iclasında ilk dəfə baş örtüyü ilə iştirak etmişdir.

Türkiyə ictimaiyyətində geniş rezonans yaratmış bu hadisə ilə bağlı çıxışlarda millət vəkili, dövlət rəsmiləri kişiləri qadınların geyim tərzinə qarışmamağa çağırılmışlar. Onlar xatırlatmışlar ki, 15 il əvvəl bir qadın millət vəkili baş örtüyü ilə parlamentə gəlməsi hərbi çevrilişlə nəticələnmişdi. Keçən müddət ərzində Türkiyə demokratiya sahəsində mühüm addımlar atmışdır.

Türkiyə Prezidenti Abdullah Gül, Baş nazir Rəcəb Tayyib Ərdoğan və parlamentin sədri Cəmil Çiçək parlamentdəki bu tarixi hadisəni insan hüquq və azadlıqlarının təmin olunması sahəsində önəmli addım kimi dəyərləndirmişlər.

FRANSADA İKİ MƏSCİD TƏHQİR EDİLMİŞDİR

Bu barədə şəhər polisi məlumat yaymışdır

Naməlum şəxslər gecə radələrində hər iki məscidin divarlarına qara hərflərlə "Fransa fransızlar üçündür!", "Müsəlmanlara ölüm!", "Yaşasın Milli Cəbhə!" və "Ərəblər, rədd olun!" kimi təhqiramiz sözlər yazmış və xaç işarələri çəkmişlər.

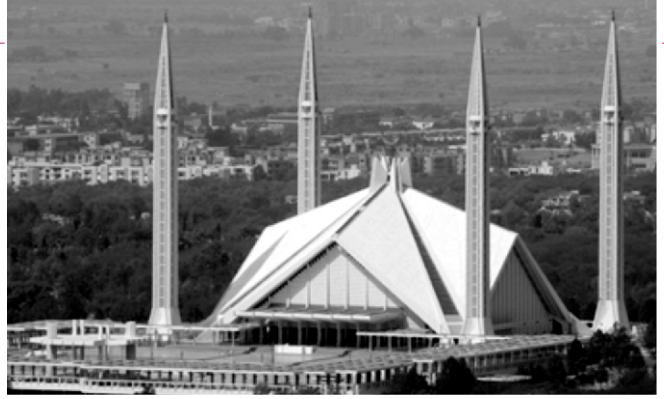
Cari ildə bu, hər iki məscidin təhqir edildiyi üçüncü hadisədir.

Polis məscidi təhqir edənlər barədə axtarışa başlamışdır.

DÜNYANIN ƏN GÖZƏL MƏSCİDLƏRİNDƏN BİRİ

*Dünyanın ən gözəl məscidlərindən biri
İslamabadda yerləşən Məlik Feysəl məscididir*

Bu məscidin misilsiz memarlıq üslubu görənləri heyran edir. Məscid 300 min nəfərlik tutuma malikdir. Məscid 1966-cı ildə Ərəbistan kralı Feysəl bin ƏbdulƏzizin göstərişi ilə tikilib.

"YAD VAŞEM" İLK DƏFƏ ƏRƏBƏ "DÜNYA MÖMİNİ" ADI VERDİ

İsrailin "Yad Vaşem" arxiv-muzeyi misirli həkim Məhəmməd Helqini "Dünya xalqlarının mömini" adına layiq görüb. O, İkinci Dünya müharibəsi illərində bir neçə yəhudini milliyətçilərdən xilas etməyə yardım göstərmişdir

Agence France-Presse-nin məlumatına əsasən, o, bu ada layiq görülən ilk ərəb ölkəsi vətəndaşıdır. İkinci Dünya müharibəsi zamanı Berlində yaşayan Məhəmməd Helqi 21 yaşlı yəhudi Anna Borosu öz evində gizlətməklə onun həyatını xilas edib. Bununla misirli öz həyatını təhlükə qarşısında qoyub.

Bundan başqa, Helqi qızın üç qohumuna – anası, atalığına və nənəsinə tibbi və digər yardımlar göstərmişdir. Helqi nənəni öz alman tanışı - Frieda Şturmanın yanında evlə təmin edib. Frieda Şturman isə "dünya möminəsi" adına layiq görülmüşdür. Şturman 1962, Helqi isə 1982-ci ildə vəfat edib.

MÜSƏLMANLAR KİLSƏNİ SATIN ALDILAR

İngiltərənin Kobric qraflığındakı Stok on Trent şəhərindəki Müqəddəs Pyotr katolik kilsəsini yerli müsəlman icması satın alıb

Şəhər bələdiyyəsi bu kilsəyə ibadətə gələnlərin sayının fasiləsiz azaldığını və xərcləri ödəməyin "şəhər büdcəsinə yük" olduğunu bildirərək, belə addım atıldığını açıqlayıb. Satışa çıxarılmış Müqəddəs Pyotr kilsəsi fəaliyyətini dayandırsa da, kilsə keşişləri ayınlərin qonşuluqdakı Kobric kilsəsində bu yaxınlarda davam etdiriləcəyini, satışdan əldə edilmiş pulların isə yerli icmanın problemlərinin həllinə sərf ediləcəyini bildirişlər.

Kilsənin alıcısı isə Stok on Trentdəki müsəlman icmasıdır. Britaniyada keçirilmiş son anonim sorğuların nəticələrinə görə, ölkədəki xristianların, sadəcə, 15 faizi ayda bir dəfə kilsəyə gedir.

ŞOTLANDİYADA ƏN BÖYÜK MƏSCİDİN İNŞASI BAŞA ÇATIB

*Şotlandiya hökumətinin açıqlamasına görə,
artıq müsəlmanlar məsciddə ibadətlə məşğul ola bilərlər*

Şotlandiya hökuməti ölkədəki ən böyük məscidin tikintisinin artıq başa çatdığını və müsəlmanların ixtiyarına verilməyə hazır olduğunu bəyan edib.

"Əl-Misriyun" xəbər agentliyinin məlumatına görə, Əl-Məktum adlı məscidin inşasına 1.3 milyon funt sterlinq vəsait xərclənib. Əl-Məktum Fondu bəyan

edib ki, fondun qurulmasında məqsəd Şotlandiyadakı müsəlmanlara dəstək olmaq və müxtəlif mədəniyyətlərin birgə yanaşı yaşamasına töhfə verməkdir.

Qeyd edək ki, Şotlandiyada 500 min müsəlman yaşamasına baxmayaraq, ölkədə cəmi 30 məscid fəaliyyət göstərir.

MİLYONÇU MODEL

(hekayə)

Oskar Uayld

İngiltərə

(1854-1900)

Varlı deyilsənsə, gözəl olmağının da elə bir faydası yoxdu. Eşqbazlıq məzlumlara deyil, zənginlərə yaraşır. Kasıbasa həyata dik gözlə baxmaq qalır. Bir sözlə, qəşəng oğlan taleyini bölüşməkdənsə, illik gəlirə sahiblənməyin qat-qat sərfəlidi.

Hyui Erksinin vara bilmədiyi müasir həyatın dahiyənə həqiqətləri yetərincə sadəydi. Biçarə Hyui!

Etiraf etməliyəm ki, o, mahiyyətinə görə də qabarıq fiqur deyildi. Həyatı boyu nə hazırcavablığı, nə də acıdıllığı ilə fərqlənmişdi. Əvəzində şabalıdı qıvrım saçları, yunan profili və qonur gözləri onu gözəl kişi siyahısında birinci edə bilərdi.

Kişilərin də, qadınların da eyni qədər sevimlisi olan Hyuinin ən axsayan cəhəti isə, pul qazana bilməməsiydi.

Atası ona öz süvari xəncərini və on beş cildlik "İspaniyaya yürüşlərin tarixi"ni miras qoymuşdu. Hyui birincisini güzgünün başından asmış, ikincisini isə rəfdə Raffin soraq kitabçası və "Beyliz meqezin"lə yanaşı qoymuşdu. Özüsə bu arada yaşlı xalasının ildə iki yüz funtuna möhtac qalmışdı.

Özünə bir həyat qurmaq üçün hər şeyə əl atmışdı. Altı ay birjada oynamışdı, yalnız bundan sonra vaxtını havaya uçurduğunun fərqinə varmışdı. Elə bir o qədər də çay alverinə girişmişdi, amma sonunda bu işdən də usanmışdı. Sonra quru xeres (*şərab növü – red.*) satmağa cəhd eləmişdi. Amma burda da bəxti gətirməmişdi: xeres həddən ziyadə turş olmuşdu. Nəhayət, sadəcə bir heç olduğuna imza atmışdı – yaraşığı, yunan profilli, avara-sərgərdan növcavan.

Vəziyyəti kəskinləşdirənsə onun eşqə düşməsiydi. Dəlincəsinə vurulduğu qız hazırda istifadə olan, vaxtilə Hindistanda mədə xorası və pis əhval-ruhiyyə qazanan polkovnikin qızı Laura Merton idi. Onlar Londonda ən gözəl cütlük sayılsalar da, ciblərində siçanlar oynayırdı. Polkovnik Hyuidən xoşlansa da, nişan məsələsini bir addımlığına belə buraxmaq istəməirdi.

- Əzizim, əlinizdə on min funtluq çəklə elçi daşına oturun, onda bir şey fikirləşərik, - söylədiyi bu olurdu.

Hyui tez-tez eşitdiyi bu cümlədən bədbinliyə qapılır və təsəllini Lauranın dodaqlarında axtarırdı.

Bir səhər Mertonların yaşadığı Holland-parka yollanan aşiq yaxın dostu Allen Trevora baş çəkmək fikrinə düşür. Trevor rəssam idi. Hərçənd, bizim dövrümüzdə rəssam itətökdü, amma o, sözün əsl mənasında yaradıcıydı. Belələri isə nadir hadisədi. O, qəribəliyi, kobudluğu və eyni zamanda, qanışirinliyi ilə seçilən cavan idi.

Üzünü çillər basmışdı, pırtlaşıq saqqalı, dağınıq, kürən saçları varıdı. Bu rəssamın fırçasından

çıxan hər bir şəkil rahatlıqla satılırdı. Hyui onun çox xoşuna gəlirdi, hərçənd ki, ən əvvəl rəğbətənin başında qəhrəmanımızın xarici görünüşü dururdu. “Rəssamın hal-əhval tutduğu adamlar yaraşlıq və səfeh olmalıdı, - həmişə belə söyləyərdi, - belələrini seyr eləmək yaradıcıda xüsusi məmnunluq hissi yaradır, onlarla kəlmə kəsməksə beyinə istirahət verir. Dünyaya yalnız modabazlar və qadınlar hakimlik edir, hər halda, belə olması məsləhətdi”.

Lakin rəssam Hyuini yaxından tanıyandan sonra onu həm də səmimiyyətinə, alicənablığına, sözün yaxşı mənasında arsızlığına görə sevirdi və emalatxanasının qapılarını dostuna taybatay açır.

Hyui içəri girəndə Trevor kətanın üzərində dilənçinin son cizgilərini əks etdirirdi. Modelin özü bir küncdə, azacıq hündürdə dayanmışdı. Bu qozbelin məzlum görünüşü vardı, üzü əzilmiş perqamenti xatırladırdı. Çiyinlərinə qəhvəyi rəngdə kobud biçimli, cındırı çıxmış bürüncək atılmışdı. Ayağındakı yamaqlı uzunboğaz çəkmələrin ucu əyilmişdi. Bir əliylə əsasına söykənmiş qoca nimdaş şlyapa tutduğu digər əlini irəli uzatmışdı.

- Nə qəribə modeldir! - dostuyla salamlaşan Hyui pıçıldadı.

- Onun nəyi qəribədi ki?! - Trevor ucadan dilləndi - beləsinə hər döngədə rast gəlmək olar. Une trouvaille, mon cher! (*Sadəcə, uğurlu tapıntıdı, əzizim!*-red.) Canlı Velaskes! (*Diyeqo Velaskes, dahi ispan rəssamı - red.*) İlahi! Rembrandt (*Harmens van Reyn Rembrandt, dahi holland rəssamı - red.*) ondan möhtəşəm istehkam qurardı!

- Biçarə, - Hyui dilləndi, - necə də məzlum görünüşü var! Yəqin siz rəssamlara görə, üz ifadəsi onun vizit kartıdı.

- Əlbəttə! - Trevor cavab verdi. - Ondan xoşbəxt görünməsinə tələb etmək axmaqlıq olardı?

- O, aldığı pozaya görə nə qədər qazanır?

- Saata bir şilling.

- Allen, bəs siz rəsmlərinizin müqabilində nə qədər pul alırsınız?

- O! Bu məzlum mənə iki min qazandıracaq!

- Funt?

- Gineya (*21 şilling dəyərinə köhnə ingilis qızıl pulu - red.*), əzizim. Rəssamlar, şairlər və həkimlərlə həmişə bu cür hesablaşırlar.

- Bu ədalətsizlikdi, zənnimcə, modellər rəssamların gəlirindən müəyyən faiz götürməlidilər, - Hyui qəhqəhə çəkdi, - onlar sizdən heç də az işləmirlər!

- Cəfəngiyat! Heç bilirsiniz, günlərlə molbertin önündə dayanıb, kətana fırça atmaq nə deməkdi?! Kənardan adama hər şey asan görünür, amma bəzən incəsənət fiziki əmək dəyərinədək yüksəlir. Amma çox çərənləməyin, mənə mane olursunuz. Siqaretinizi çəkib, kiritmişcə dayanın.

Bir azdan otağa daxil olan xidmətçi çərçivə ustasının gəldiyini xəbər verdi.

- Hyui, aradan çıxmayın, - qapının kandarından keçən Trevor söylədi, - elə indicə qayıdacağam.

Qoca dilənçi Treverin gedişindən istifadə eləyib, arxasındakı taxta skamyada oturdu. Kişi o qədər məzlum və bədbəxt görünürdü ki, Hyuinin ürəyi ağrıdı və mərhəmət xətrinə cibini eşləməyə başladı. Əlinə bir qızıl manat keçdi. “Biçarə qoca, - özlüyündə düşündü, - yəqin bu pula qat-qat çox ehtiyacı var, mənə olsa-olsa, iki həftə araba xidmətindən imtina etmək məcburiyyətində qalacağam”. Elə bu düşüncələrlə də manatı dilənçinin ovcuna basdı. Qoca diksindi və solğun dodaqlarında xəfif təbəssüm oynadı.

- Minnətdaram, cənab, - söylədi.

Elə həmin an Trevor içəri daxil oldu və bundan belə iş prosesinə mane olmaq istəməyən Hyui dostuyla sağollaşdı. O, günün qalan hissəsini Laurayla keçirdi. Bədxərcliyinə görə sevgilisindən usdufca tənbeh alan aşıq, evinə piyada qayıtdı. Amma evdə də duruş gətirməyib, axşam saat on bir radələrində Palette Cluba getdi və orda zelter (*tabii mineral su - red.*) suyu ilə reynveyn (*şərab növü - red.*) içən dostu Trevorla yenidən rastlaşdı.

- Allen, rəsminizi uğurla başa vura bildiniz? - siqaretin tüstüsünü ciyərlərinə çəkən Hyui soruşdu.

- Nəinki başa vurdum, hətta çərçivəyə də saldım, əzizim! - Trevor xüsusi məmnunluqla cavab verdi. - Yeri gəlmişkən, sizi qələbə münasibətilə təbrik etmək istərdim. Bu qoca modeli lap rıqqətə gətirmisiniz. Ona barənizdə ətraflı danışmaq məcburiyyətində qaldım - kimsiniz, harda yaşayırsınız, gəliriniz nə qədərdir, gələcək planlarınız necədi...

- Əzizim Allen! - Hyui çıxırdı - belə zarafatlar etməyin. Yəqin indi qapımın ağzını kəsdirib, məni gözləyir. Biçarə qoca! Ona daha çox yardım etmək istərdim! Axı insanlar necə bu vəziyyətə düçar ola bilirlər?! Evdə bir yığın köhnə-kürüşüm var. Necə bilirsiniz, ona yararar? Cındırından cin hürkür.

- Amma bu geyim ona çox yaraşır, - Trever qımıışdı. - Qocanın portretini frakda çəkməyə heç cür razı olmazdım. Onun dilənçiliyi mənim peşmə rəng qatır. Amma yenə də xoş məramınızı ona çatdıraram.

- Allen, - Hyui ciddi səslə söylədi, - siz rəssamların ürəyi daşdandı.

- Rəssamın ürəyi onun başıdır, - Trevor söz altında qalmadı. - Bir də ki bizlərin peşəsi dünyanı olduğu kimi təsvir eləməkdir. Achacun son metier (*hər kəsin öz qisməti - red.*). İndisə mənə Lauradan danışın. Qoca model onunla xüsusilə maraqlandı.

- Bircə deməyin ki, ona Lauradan da söhbət açmısınız! - Hyui həyəcanlandı.

- Əlbəttə, açmışam. O, inadkar polkovnik, füsunkar Laura və on min funt məsələsi barədə də bilir.

- Ola bilməz?! Mənim şəxsi həyatımı bu qoca dilənçiyə açıb-tökmüsünüz? - Hyui hirsindən pörtdü.

- Əzizim, - Trevor rişxəndlə gülümsündü, - dilənçi adlandırdığınız bu şəxs Avropanın ən varlı adamlarından biridir. O istəsə, bütün Londonu ala bilər. Cındırından cin hürkən biçarənin dünyanın istənilən paytaxtında bank hesabı var. Onun süfrəsindəki boşqablar qızıldandı. Üstəlik, ürəyindən keçsə, Rusiyaya müharibə elan edilməsinə sədd çəkə bilər.

- Sözlünüzün canı nədi?

- Demək istəyirəm ki, bu gün emalatxanamda rastlaşdığınız o qoca baron Hausberqdir. Bizi xoş münasibətlər bağlayır, o, şəkillərimə tez-tez müştəri düşür... Bir ay öncə isə dilənçi görkəmində portretini sifariş elədi. Que voulez-vous? La fantaisie d'un millionnaire! (*Neyləmək olar ki? Milyonçunun əyləncəsidir! - red.*) Etiraf etməliyəm ki, o, cır-cındırda əla görünürdü. Bu arada, həmin kostyumu İspaniyada əldə eləmişəm.

- Baron Hausberq! - Hyui udqundu. - İlahi! Mən ona sədəqə verdim!

Cavan oğlan pərtliyindən pörtmüş halda kürsüyə çökdü.

- Siz ona qızıl manat verdiniz! - Trevor bu dəfə hissələrinə hakim kəsilə bilməyib, qəhqəhə çəkdi. - Əzizim, o manatla bəri başdan sağollaşa bilərsiniz. Son affaire c'est l'argent des autres. (*Onun peşəsi başqalarının pulunu qazanmaqdır! - red.*)

- Allen, zənnimcə, xəbərdar etməməyiniz insafsız hərəkətdi, - Hyui qaşqabağını salladı, - məni lap gic yerinə qoydunuz.

- Hyui, birincisi, - Trevor heç halını pozmadı, - sizin ağılsızcasına sağa-sola sədəqə səpələyəcəyiniz aqlımın ucundan belə keçməzdi. Gözəl və çılpaq modeli öpə biləcəyinizi ehtimal edə bilərdim, amma eybəcər qocaya pul verməyiniz?! Allah eşqinə, bunu düşünmək bir az qəliz məsələdi! Bir də ki gələcəyinizi əvvəlcədən söyləməmişdiniz, necə bilirsiniz, dilənçi qiyafəsində qəfil yaxalanan baron kimliyinin açılmasını arzularımı?

- Yəqin məni lap səfeh sayır! - Hyui büzüşdü.

- Əsla yox! Siz gedəndən sonra o, əla əhval-ruhiyyədəydi. Bir xeyli gülümsəyib, əllərini bir-birinə sürtdü. Əvvəlcə onun sizinlə niyə maraqlandığının fərqi var bilmədim, lakin indi mənə hər şey gün kimi aydı. O, funtunuzu dövrüyyəyə buraxacaq, hər altı aydan bir sizə faiz ödəyəcək, üstəlik. tanışlarını əyləndirməsi üçün əla lətifəsi olacaq.

- Necə də bəxtsizəm! - Hyui mızıldandı. - Evə gedib yatmağa çalışım, hərçənd, bu gün gözümə yuxu gedəcəyinə inanmağım gəlir. Əziz Allen, Allah eşqinə, heç olmasa siz bu haqda danışmayın. Yoxsa adam arasına çıxma bilməyəcəyəm.

- Cəfəng şeylər söyləməyin! Əksinə, bu hərəkətiniz xeyirxah təbiətinizi bir daha qabardır. Belə tez aradan çıxmayın, bir az Lauradan danışın.

Hyui dostunun təklifini nəzakətlə rədd edib, geri qayıtdı, son hadisələr kefinə soğan doğramışdı.

Sabahısı gün səhər yeməyi zamanı ona üzərində bu sözlər yazılmış bir kağız verdilər: "Monsieur Gustave Naudin, de la part de M.le Maron Hausberg". (*Baron Hausberqin göstərişiyə müsyö Güstav Noden - red.*).

"Yəqin mənim üzr istəməyimi tələb edəcək", - Hyui özlüyündə fikirləşdi və qonağı içəri dəvət elədi.

Otağa çalbaş, qızılı eynəkli, ahıl bir centlmen daxil oldu və yüngül fransız ləhcəsiylə danışdı:

- Müsyö Erskini görə bilərəmmi?

Hyui təzim elədi.

- Məni baron Hausberq göndərib, - sözünə davam etdi. - Baron...

- Ser, zəhmət deyilsə, barona səmimi üzrxahlığımı çatdırın, - Hyui burnunun altında mızıldandı.

- Baron, - ahıl centlmenin üzündə təbəssüm oynadı, - bu məktubu sizə çatdırmamı əmr edib! - Və əlindəki zərfi Hyuiyə uzatdı.

Zərfin üzərində "Qoca dilənçidən Hyui Erskin və Laura Mertona toy hədiyyəsi" sözləri yazılmışdı, içindəsə on min funt dəyərinə çek vardı.

Allen Trevor toyda sağdı idi, baronsa süfrə arxasında sağlıq söyləyirdi.

- Zəngin model, - Allen dilini dinc qoymadı, - bu gün nadir hadisədi, zəngin xasiyyətsə - işıqda çıraqla axtarılacaq fenomen!

Tərcümə: Kifayət Haqverdiyeva

BARBARA PRAMMER AVSTRİYA PARLAMENTİNİN SƏDRİ SEÇİLMİŞDİR

*Oktyabrın 29-da 25-ci çağırış Avstriya parlamenti
(Milli Şura) özünün ilk iclasını keçirmişdir*

Avstriya qanunvericiliyinə əsasən, seçkilərdən (29 sentyabr 2013-cü il) tam bir ay sonra yeni seçilmiş nümayəndələrin ilk iclası keçirilməlidir.

183 deputatın andiçmə mərasimindən sonra hər partiya üzrə fraksiya rəhbərləri çıxış etmişlər. Fraksiya rəhbərləri öz çıxışlarında qarşıdakı çağırış dövründə aktiv parlamentarizm və qarşılıqlı rəğbət dolu münasibətin hökm sürməsinə çalışacaqlarını elan etmişlər.

Parlamentdə Avstriya Sosial-Demokratlar Partiyası (SPÖ) 52, Avstriya Xalq Partiyası (ÖVP) 47, Avstriya Azadlıq Partiyası (FPÖ) 40, Yaşılar Partiyası 24, “Ştronaxın komandası” 11 və YENİLƏR (NEOS) 9 deputatla təmsil olunacaqdır.

147 deputatın lehinə səs verdiyi Barbara Prammer (SPÖ) növbəti çağırış Avstriya Milli Şurasına sədr (birinci prezident) seçilmişdir. Karlhaynts Kopf (ÖVP) və Norbert Hofer (FPÖ) müvafiq olaraq sədrin müavinləri (ikinci və üçüncü prezident) seçilmişlər.

GEÇİKMİŞ DÜZƏLİŞ

*Hitler 70 ildən sonra Reynland - Pfalts torpağı Kayzerslautern şəhərinin
fəxri sakini siyahısından çıxarılıb*

Bununla bağlı noyabrın 4-də şəhər başçısı qətnamə imzalayıb. Əvvəlki həftə ölkənin Qoslar şəhərinin yerli hakimiyyəti də Adofl Hitleri fəxri sakini adından məhrum edən qərar qəbul edib.

Hakimiyyəti illərində Hitler 4 minə yaxın şəhərin fəxri sakini adına layiq görülmüşdü.

REFAT ÇUBAROV KRİM-TATAR XALQININ MƏCLİSİNİN RƏHBƏRİ SEÇİLMİŞDİR

*Oktyabrın 27-də Refat Çubarov Krım-Tatar Xalqının
Məclisinin yeni rəhbəri seçilmişdir*

Krım-Tatar Xalqının Məclisinin Qurultayının hesablama komissiyasının sədri Lemmar Yunusov demişdir: “Gizli səsvermə bülletenlərinin hesablanması nəticələrinə əsasən Refat Çubarov Krım-Tatar Xalqının Məclisinin sədri seçilmiş hesab edilsin”.

Səsvermədə Qurultayın 242 nümayəndəsi iştirak etmişdir. İki bülleten etibarsız sayılmışdır. Nümayəndələrdən 126-sı Refat Çubarova, 114-ü Rəmzi İlyasova səs vermişdir.

Refat Çubarov 1957-ci ildə Səmərqənddə (Özbəkistan) anadan olmuşdur.

İxtisasca tarixçi-arxivşünasdır, Moskva Tarix-Arxiv institutunu bitirmişdir. Ukraynanın Krım Muxtar Respublikasının Radasının (Şurasının) deputatı, Dünya Krım Tatarları Konqresinin rəhbəridir. Ukraynanın xalq deputatı seçilmişdir.

Xatırladaq ki, oktyabrın 26-da Mustafa Cəmilov Krım-Tatar Xalqının Məclisinin sədri vəzifəsini tərk etmişdir.

TAXT-TAC VARISLƏRİ BİRLİKDƏ

Britaniya mətbuatı kraliça II Yelizavetanın varisləri ilə çəkdiyi tarixi fotonun yayımlayıb

Xarici kütləvi informasiya vasitələrinin verdiyi məlumata görə, fotolar oktyabrın 25-də Uels şahzadəsi Çarlzın iqamətgahında çəkilib. Orada Çarlz qohumu, Kembric şahzadəsi Corcun xaç suyuna çəkilməsi münasibti ilə kiçik ziyafət təşkil etmişdi.

AVROPA ŞURASININ BAŞ KATİBİNƏ FRANSANIN YÜKSƏK MÜKAFATI TƏQDİM OLUNMUŞDUR

Oktyabrın 28-də Yelisey sarayında Fransa Prezidenti Fransua Olland Avropa Şurasının baş katibi Türbyorn Yaqləndə ölkənin ən yüksək mükafatı - Fəxri legion ordeninin komandor dərəcəsinə təntənəli şəkildə təqdim etmişdir

Türbyorn Yaqlənd bu mükafata Avropa dövlətləri, xüsusən də Avropa Şurasına üzv ölkələr arasında əməkdaşlığın inkişafındakı xidmətlərinə və ümum Avropa dəyərlərini həyata keçirdiyinə görə layiq görülmüşdür.

Baş katib təntənəli mərasimdən sonra işçi naharına

dəvət edilmişdir. Nahar zamanı Avropada insan haqlarının vəziyyəti, söz və sərbəst toplaşmaq azadlığı, azsaylı xalqların hüquqları, insan haqları sahəsində Avropa İttifaqı ilə sıx əməkdaşlıq, Avropa Konvensiyasının müddələrinin həyata keçirilməsi və s. məsələlər əsas müzakirə mövzusu olmuşdur.

RUBLUN SİMVOLU DƏYİŞDİRİLƏCƏK

Rusiya Bankının rəsmi saytında rublun qrafik simvol variantları müzakirəyə çıxarılıb

Saytdakı xüsusi səhifədə Rusiya vətəndaşları 5 variantdan birini seçmək və ya hamısının əleyhinə səs vermək hüququna malikdirlər.

Səs vermək üçün cinsini, yaşını və təhsil səviyyəsini göstərmək, eləcə də öz istəyi ilə seçimini əsaslandırmaq lazımdır.

Mərkəzi Bankdan bildirilib ki, Rusiya valyutasının mindən artıq qrafik simvol variantı nəzərdən keçirilib. Sonda beş variant yekun qərarın qəbulu üçün müzakirəyə çıxarılıb.

**VAQİF
MƏMMƏDOV**

ŞEİRLƏR

MƏNİM DÜNYAM

Bir dünyayam, tufanlar var içimdə,
Kimliyimi, mənliyimi bilmişəm.
Yaşayıram bu donda, bu biçimdə,
Yaranışdan elə-belə gəlmişəm.

Tale məni çox ağladıb, kiridib,
Mən dünyanın hər üzünü görmüşəm.
Öz ömrümü gilə-gilə əridib,
Gecəsini-gündüzünü görmüşəm.

Pisliyi də yaxşıqla bələdim,
Xeyirxahdıq hər əməldən öncədi.
Neçəsinə arzu-murad dilədim,
Öz arzumsa ürəyimdə qönçədi...

Təklənirəm vəfasızlar içində,
Belə vaxtda könlüm nağıl istəyir.
Tənhalıqda ömür gəlib keçəndə,
Uşaq kimi saçım sığal istəyir.

Sevincimi bölüşməyə adam var,
Sinəm dolu hələ durur dərdlərim.
Hərdən elə soyuq olur adamlar,
Kimliyini unutdurur dərdlərim...

Dərd-sərdən adam yanır-yaxılır,
Qüdrətim yox, dərd əlindən qaçmağa.
Tənhalıqdan qəlbim yaman sıxılır,
Kimsə də yox ürəyimi açmağa.

Qüssələrim sevincimlə qoşadır,
Səadəti zərrə-zərrə alıram.

Dərd həmişə mənimlə baş-başadır,
Öz ömrümü sarı simdə çalırım.

Bir dünyayam, tufanlar var içimdə,
Kimliyimi, mənliyimi bilmişəm.
Yaşayıram bu donda, bu biçimdə,
Yaranışdan elə-belə gəlmişəm.

20.X.2013

**DƏNİZ DƏ NİGARAN,
SƏN DƏ NİGARAN**

Çox dərdi dənizlə sən bölüşübsən,
Sirdaşın, həmdəmin o olub hər an.
Nə vaxtdı, dənizdən ayrı düşübsən,
Dəniz də nigaran, sən də nigaran.

Nə əli yetişir, nə ünü çatır,
Həsərət ümidini kəsib bəlkə də.
Dalğalar sahilə baş qoyub yatır,
Səndən dalğalar da kəsib bəlkə də...

Hər Günəş çıxanda, hər Ay batanda,
Ləpələr rəsmini hörür, bilirəm.
Sənin həsrətinlə dəniz yatanda,
Səni yuxuda da görür, bilirəm.

Tək qalan dənizin ayrı dərdi var,
Tənha sükutunda özünü görür.
Səni soraqlayıb gəzən dalğalar,
Sahildə qum üstə izini görür...

Həsərətə üstünə çökür bir anda,
Çoxalır sahilin dumanı, çəni.
Nigaran xəyallar səni yoranda,
Sən onu anırsan, o da ki, səni...

Çox dərdi dənizlə sən bölüşübsən,
Sirdaşın, həmdəmin o olub hər an.
Nə vaxtdı, dənizdən ayrı düşübsən,
Dəniz də nigaran, sən də nigaran.

11.X.2013

SERIALDAN QORU, İLAHİ..

Serial xəstəsi olubdur hamı,
Mühəndis, yol salan, yer əkən baxır.
Hamı serialdan alır ilhamı,
Qız-gəlin, qaynata, kürəkən baxır.

Özgə əyləncənin nəşəsi yoxdur,
Həm gecə, həm gündüz, həftə serial.
Elə bil, kimsənin peşəsi yoxdur,
Bağçada, məktəbdə, evdə serial...

Özünə qəsd edən, özün üzən var,
Üç sözü yan-yana düzə bilməyir.
Çörəksiz dözən var, susuz dözən var,
Ancaq serialsız dözə bilməyir.

Alimlər, mal-davar güdənlər belə,
Vaxt tapıb səbrini ona tuşlayır.
İndi elçiliyə gedənlər belə,
Sözü serialla açıb başlayır.

Çoxuna yadlaşıb işiq da, nur da,
Başımız üstündə pis külək əsir.
Çoban sürüsünü tapşırıb qurda,
Serial eşqiylə evə tələsir.

Bilmirəm nədir bu yuxunun adı,
Bu an ömrümüzün hansı anıdır.
İndi körpələrin çoxunun adı
Ancaq seriallar qəhrəmanıdır...

Bəlkə ömrümüzün bəstəsi olub,
Bu davranış belə, bu əxlaq belə?
Az qala serial xəstəsi olub,
Bütün millət belə, bütün xalq belə.

Düyünü biz necə açə bilərik,
Getdi gözümüzün nuru, ilahi...
Hər ağrı acıdan qaça bilərik,
Bizi serialdan qoru, İlahi...

SƏN MƏNİM ÖMRÜMÜN PAYIZ NƏĞMƏSİ

Sən mənim ömrümün payız nəğməsi,
Mənim payızında açan çiçəksən,
Sən mənim dünyamın bayatı səsi,
Kövrəksən, zərifsən, tənhasan, təksən.

Sən elə yağışsan bir dəfə yağsan,
Quruyan budağın butası çıxar.
Sən elə gözəlsən bir dəfə baxsan,
Sənin baxışının xatası çıxar...

Sən elə gülsən ki, tikanların var,
Hər görən, ətrini iyləyə bilməz.
Sən elə çaysan ki, qopsa tufanlar,
Səni öz məcrandan eyləyə bilməz.

Sən elə bağçasan, bəhər, barın da
Tənəli bir sözdən saralar, solar.
Sən elə ocaqsan, qışın qarında
Qəlbinin oduna isinmək olar.

Sən elə səmasan, üfüqlərində,
Günəşin, ulduzun, ayın var sənin.
Sən elə dünyasan, sirtin dərinə,
Baharın, payızın, yayın var sənin.

18 .VIII. 2013

QATARDAN İTƏN DURNA

Mənimlə salamı kəssən də belə,
Bil ki, sarı simdə neçə izim var.
Məndən incisən də, küssən də belə,
Sənə deyiləsi neçə sözüm var...

Mən külək deyildim keçdim yanından,
Səndən nə umurdum, sənsə nə verdin...
Deyəsən çıxmadım imtahanından,
Sözünü deməmiş sən üz çevirdin.

Sənə də inamım itib, azalıb,
Daha təsəllindən göz çəkəsiyəm.
Nə sənə yalvarmaq həvəsim qalıb,
Nə də ki, qarşında diz çökəsiyəm.

Ovutmaq üçünmüş vədələr, sözlər,
Başqa rəng çalırmiş həyatın xası.
Daha xəyallarda yolumu gözlər,
Ömür qatarımın itən durnası.

20.VI.2013

TARİXİMİZİN DAŞ YADDAŞI – QOBUSTAN

Tariximizin daş yaddaşdır Qobustan. Bizi tanıdan ən qədim kitabədir Qobustan. Hər daşı canlı tarix olan bu müqəddəs yerin hər qarışında millətimizin keçmişi əks olunmuşdur. Kim olmağımız, haradan gəlib, hara getməyimizin cavabı, sevgimizin, nifrətimizin, gücümüzün, səbrimizin yaddaşı, musiqimizin səsi var Qobustanda. Bəlkə də ibtidai insan dünya ilə ilk təmasını da burada qurmuşdur. Bu nəhəng daşların yaddaşında nələr yatır görəsən? Kim bilir, bəlkə də bu daşlar torpağın bağına sancılmış qəzəbimiz, ölməmişdən qabaq özümüz üçün basdırdığımız baş daşlarıdır. Hər halda bu əzəmətli iri daşlar bu torpaqların əzəli və əbədi sakini olduğumuzu göstərən ilk tarixi mənbədir. Sükuta dalmış bu daş kitabələrin yanından sakit ötmək mümkünsüzdür...

Qobustandakı qədim qayaüstü təsvirlər Azərbaycan insanının keçmişini danışır, indiki azərbaycanlıların ulu əcdadlarının min illər ərzində yaratdıqları maddi-mədəniyyət nümunələrini yaddaşlardan silinməyə qoymur. Qobustan həm də dünya miqyaslı tarixi abidədir.

Tanınmış səyahətçi Tur Heyerdalın “Qobustan kökləri çox qədimlərə gedib çıxan və hətta Mesopotamiyadan daha qədim, doğru tarixi indiyədək öyrənilməyən mədəniyyət incisidir. Qobustan qədim insanın bacarıq və düşüncəsini rəsmlər vasitəsilə bizə çatdıran məkandır” fikri dediklərimizin təsdiqidir.

Bu daşların tarixi bəlli olmasa da Qobustan Dövlət Tarix və Bədii Qoruğunun yaşı bəllidir. Qobustanda tapılan maddi mədəniyyət qalıqları kompleksinin tarix və mədəniyyət üçün müstəsna əhəmiyyəti nəzərə alınaraq 1966-cı ildə Qobustan Dövlət Tarix və Bədii Qoruğu elan edilmişdir. Qoruq əsasən üç dağın - Böyükdaş, Kiçikdaş və Cingirdağın yerləşdiyi böyük bir ərazini əhatə edir.

Dünyada ən qədim insan məskənlərindən birinə səyahət etmək istəyirsinizsə, yolunuzu dəqiq tarixi hələ də bilinməyən Mesopotamiyadan daha qədim olan Qo-

bustan abidələrindən salın. Bu məkanda bəşər cəmiyyətinin ilkin dövründə yaşayan insanların həyat tərzi, məişəti, məşğuliyyəti, mədəniyyəti, incəsənəti ilə yaxından tanış olmaq imkanı tapacaqsınız. Açıq səma altındakı muzeydə qayaüstü rəsmlər, təsvirlər, dünyanın ən qədim təqvimi, “Günəş saati”, “Qavaldası” və sirlər dolu bir dünya sizi heyrtləndirəcəkdir.

Əcdadlarımızın həyat tərzi əks etdirən son paleolit dövrünə aid minlərlə qayaüstü təsvirlərə məhz Qobustan ərazisində rast gəlmək mümkündür.

Azərbaycanın qədim tarixinin yadigarlarından olan Qobustan Bakıdan 65 kilometr məsafədə yerləşir. Qoruq bu ərazinin üst paleolit və mezolit dövrlərinin ilk ovçu qəbilələrinin, neolit dövrünün ilk maldarlarının məskəni olmasını sübut edən abidədir. Ərazidə aparılmış tədqiqatlar nəticəsində mindən çox qayanın üzərində altı mindən artıq təsvir qeydə alınmışdır. Burada 40-dan artıq kurqan aşkar olunmuş və 105 mindən çox maddi-mədəniyyət nümunəsi tapılmışdır. Qobustan qayalarında insan, heyvan, kollektiv əmək, qayıq şəkilləri, döyüş və ov səhnələri təsvir edilmişdir. Oyma, sürtmə, çapma və cizma üsulları ilə çəkilmiş təsvirlərin ən qədimləri eramızdan əvvəl VIII minilliyə aiddir.

Buradakı qavaldas daş dövründə yaşamış insanların istifadə etdikləri musiqi alətidir. Qobustan qayalarında qədim Azərbaycanın “Yalli” rəqs səhnələri təsvir olunmuşdur. Bu rəqsin uğurlu ov üçün ovsun mərasimi olduğu vurğulanmışdır. Qayalardakı Roma yazısı eramızın 81-96-cı illərinə aiddir və altı sətirdən ibarətdir. Bu, Roma imperatoru Domisianın dövründə 12-ci Roma legionunun burada olduğunu göstərir.

Dörd min hektardan artıq ərazidə yerləşən, dünya əhəmiyyətli tarixi abidə olan Qobustan qoruğu 2007-ci ildə UNESCO-nun maddi-mədəni irs siyahısına daxil edilmişdir. Qobustan Milli Tarix-Bədii Qoruğundakı nadir qayaüstü rəsmlərin geniş təbliğinin xüsusi əhəmiyyətini nəzərə alan dövlətimizin başçısı İlham Əliyev martın 4-də qoruq muzeyin yeni binasının tikilməsi üçün Prezidentin ehtiyat fondundan vəsait ayrılması ilə bağlı Sərəncam imzalamışdır.

Qobustan abidəsi bir də onunla maraqlıdır ki, burada insan həyatı təxminən eramızdan əvvəl onuncu minilliklərdən başlayaraq ta XVIII əsrədək ardı-arası kəsilmədən davam etmişdir.

Qobustan, Naxçıvan, Kəlbəcər, Göyçə-Zəngəzur zonası və adları ermənicəyə dəyişdirilmiş İrəvan ərazilərindəki qayalara həkk olunmuş təsvirlərin kompozisiyaları bir-biri ilə tam uyğunluq yaradır. Bu isə yurda sahib olan əcdadlarımızın düşüncə və ruh doğrğmalığının vahidliyini sübut edir.

Buradakı qayalar o dövrdə yaşamış insanların adət-ənənələrindən bəhs edən daş salnaməni xatırladır. Təsvirlər vasitəsilə bir neçə tarixi mərhələnin gedişatını iz-

l m k mümkündür. Dağ ke isinin ovlanması v  nizə ilə rəqs səhnələri  n qədim dövr olan mezolitd n xəbər verir. Atlı, eləcə də piyadaların ov səhnələri, döyüş süjetləri, kollektiv əmək, əkin-biçin və qadınların ocaq başında təsvir olunduqları rəsmlər isə növbəti tarixi mərhələni – eramızın birinci  srini əks etdirir. Orta əsrlərə aid qayaüstü təsvirlər isə getdikcə kiçilir.

Təbiətin Qobustanda yaratdıđı m c z l rd n biri də buradakı pirdir. Həmin müqəddəs məkan g cl  külək və yađıřın qayada a dıđı dəlik nəticəsində əmələ g lmis dir. Övlad həsrəti əkən anaları arzusuna çatdıran pirin sehrli gücünün əcdadlarımız tərəfindən nə vaxt dərk edilməsi isə bizə məlum deyil. Bildiyimiz təkcə odur ki, həmin pir bu gün ümidsiz insanların pənah gətirdikləri yerə  evrilmiřdir.

Qobustanın indiyədək a ılmamıř sirl rind n biri də yerə səkkiz rəqəmi formasında d ř nmis  dařlardır.  cdadlarımızın onları yerə niyə d zml ri bizə məlum deyil. Çox güman ki, bu, onlara müəyyən ayinləri icra etmək  c n lazım olub.

Qobustan Dövlət Tarix və Bədii Qoruđunda tikilən muzey  z müasirliyi ilə n yinki Qafqazda, hətta dünyada seçilib-fərqlənir. Buradakı muzey və inzibati bina kompleksinin ümumi sahəsi 2460 kvadratmetrdir. Muzeyin giriřində petroqlifl rin qonaqlara təqdim edilməsi  c n řerait yaradılmıřdır. Burada rəsmlərin həlqəvari zolaqlar řeklinde d z lməsi canlı rəqsin hərəkətlərini təcəssüm etdirir. Muzeyd ki məlumat mərkəzində qonaqlar sensor ekrandan istifadə etməklə müxtəlif dillərdə ətraflı informasiya əldə edə bilərlər. Müasir innovativ texnologiya ilə təchiz olunmuř muzeydə xüsusi multimedia proqramları ilə hazırlanmıř sensor ekranları, maarifləndirici v  əyləncəli oyunlar, interaktiv stendl r, 3D video və s. Turistlərin ixtiyarına verilir.

Muzeyd  kitabxana ilə yanaşı, fotolaboratoriya, elmi-tədqiqat ř b si də fəaliyyət göstərir.

Muzeyd  fəaliyyət göstərən zallarda dünyadakı 200-  yaxın oxřar abidə haqqında məlumatlar əks olunmuřdur. Burada qurařdırılmıř sensor ekranda minilliklər  rind  Xəzər dənizinin necə d yiřdiyini əks etdirən animatik təqdimatı m řahid  etmək, Qobustanın təbiəti, florası haqqında məlumatlar almaq mümkündür. Burada turistlər ilkin yařayıř dövründən bařlayaraq Qobustanda gedən təbii d yiřiklikl rin miqyasını, dünyada yařanan insan k c n n cođrafiyasını seyr edə bilərlər.

Muzeyd  3D formatında 45 tamařacı  c n kinozal da yaradılmıřdır. Zal 7 s sg cl ndirici, monitor v  proyektorla təchiz edilmiřdir.  clas zalında müxtəlif konfransların, yerli və beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlərin keçirilməsi  c n hərtərəfli řerait yaradılmıřdır.

Layihə  zr  Qobustandakı B y kdař zirvəsində a ıq səma altında muzeyin yaradılması nəzərdə tutulmuřdur. Buraya səyahət tunel vasitəsilə kiçik vaqonlarda həyata keçiriləcəkdir. B y kdař zirvəsində Azərbaycan mədəniyyətini v  təbiətini əks etdirən mən-z r nin yaradılması da planlařdırılır.

Muzeyd  360 dərəcə fırlanan xüsusi aparatla istə-

nil n abidənin üzərində dayanmaq olur. Muzeyin fondunda 100 mindən çox arxeoloji materiallar toplanmıřdır.

Bütün bunlar göstərir ki, Azərbaycan sivilizasiyanın  n qədim mərkəzlərindən biri olmaqla zəngin və qədim tarixə malikdir. Min illər boyu onun ərazisində dünyanın mədəniyyət xəzinəsinə daxil olmuř zəngin mədəni irs yaradılmıřdır. Dünyada  n qədim insan məskənlərindən olan Azıx mađarasının, qədim dař d vr n  aid bir sıra insan məskənlərinin k řfi sübut edir ki, Azərbaycan antropogenez zonasına daxildir. Qədim odlar diyarı b řeriy tin ilkin beřikl rind ndir. Azərbaycanda sivilizasiyanın inkiřafının əsas mərhələləri müəyyən edilmiřdir.

Qədim və zəngin mədəni irs xalqımızın iftixarıdır. Buraya əsrlərlə yaşı olan xalçaçılıq sənəti,  d biyyat, ř rq-Qərb musiqisinin füsunkar harmoniyasını təqdim edən musiqi, həmçinin “dönmüş tarix” adlanan Azərbaycan memarlıq abidələri daxildir. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO-nun v   ESCO-nun xořm ramlı səfiri Mehriban Əliyevanın səyi v  t ř bb s  ilə Azərbaycan muđamı, Novruz bayramı, ařıq, tar ifaçılıq sənətləri, xalçaçılıq, UNESCO-nun maddi-mədəni irs siyahısına daxil edilmiřdir. Tarixi-mədəni irs müntəzəm qayđı tələb edir.  tmis  hər hansı maddi d y r əvəzedilməzdir v  inamla deyə bilərik ki, bu, gələcək nəsillərə qarşı cinayətdir. Ona görə də, həm ölkəmizdə, həm də s rh dl rimizd n kənarda mədəni irsin qorunması  c n əlimizdən gələni etməliyik.

Bütün bunların sırasında Qobustan Dövlət Tarix və Bədii Qoruđunun da mühüm yeri,  kisi vardır. Bu qədim məkan hazırda Azərbaycana  z tutan hər bir  cn bid  böyük maraq dođurur. Tarix təkcə qədim  lyazmalardan ibarət deyil, hər dařın da öz tarixi vardır. Odur ki, xalqımızın qədim tarixini  z nd  əks etdirən Qobustanı qorumaq, t bliđ etmək və öyrənmək hər birimizin borcudur.

Abdulla Suvar,
AzərTAc-ın müxbiri

GÜN ƏRZİNDƏ 4 SAATDAN ÇOX OTURMAĞIN ZİYANI

4 saatdan çox oturan insanlarda yüksək təzyiq, şəkər, ürək və böyrək narahatlıqları, xolesterol və obezite kimi hallar müşahidə olunur

Statistikalara görə, 4 saatdan çox oturanlar hər gün idman etsələr belə, bu xəstəliklərdən qoruna bilmirlər. Amerika və Avstraliyada aparılan araşdırmalar gün ərzində 4 saatdan çox oturanların 20%-də şəkər xəstəliyinin olduğunu göstərib. Oturma müddətini 3 saata endirənlərin ömürlərinin iki il uzana biləcəyi bildirilib. Həkimlər, ayaqda icra oluna biləcək işləri görərkən oturmamağı, əgər oturmaq zəruriliyi varsa, tez-tez ayağa qalxıb gəzməyi, telefon danışqlarını ayaqda etməyi məsləhət görürlər.

QRİPDƏN QORUNMAQ ÜÇÜN NƏ YEMƏLİYİK?

Havaların soyuması və mövsüm dəyişikliyi ilə əlaqədar qripə yoluxma ehtimalı da artır; həkimlərin fikrincə, bu xəstəlikdən qorunmaq üçün ilk növbədə düzgün qidalanmaya xüsusi diqqət yetilməlidir

Yaşıl yarpaqlı tərəvəzlər: Yaşıl yarpaqlı çiy tərəvəzlərin qida dəyəri çox yüksəkdir. Qan damarlarını qoruyur, iltihabı azaldır və xəstəliklərə yol açma biləcəkdir, ya da xəstəlikləri sürətləndirəcək faktorları uzaqlaşdırır. Hər gün iki boşqab az yağlı salat yeyərək qışı daha asan keçirə bilərsiniz.

Yağlı balıqlar: Yağlı balıqların tərkibində omega 3 və selenium var. Omega 3 bədəndəki iltihabı azaldır, ağciyərlərə hava axınını artırır və qoruyur. Həftədə iki dəfə balıq yeməklə immunitetinizi gücləndirə bilərsiniz.

Göyərtili: Soğan, kəvər, sarımsaq, yaşıl soğan zəngin tərkibi ilə immuniteti möhkəmləndirir, infeksiyalara qarşı mübarizə aparır. Gündəlik olaraq göyərtilidən istifadə etmək orqanizmə olduqca müsbət təsir göstərir.

Qatıq: Qatıq orqanizminiz üçün son dərəcə faydalıdır. Bu süd məhsulunu "təbii antibiotik" də adlandırmaq olar. Gündə bir kasa qatıq yeyərək bağırsaqlarımızda olan və bir çox xəstəliyə gətirib çıxaran bakteriyaların sayını əhəmiyyətli dərəcədə azalda bilərsiniz.

Yumurta: Ən keyfiyyətli zülal yumurtadadır. Yumurta sarısı immunitetinizi möhkəmləndirən A vitamini ehtiva edir. Yumurtada xolin adlı maddə də var ki, hüceyrə pərdəsinin açarı olan bu maddənin əskikliyi yuxusuzluq, halsızlıq və immunitet sisteminin zəifləməsinə baş qaldırır. Yumurtanın bədəndəki, xüsusilə bağırsaqlardakı iltihabi prosesləri qabaqlayıcı təsiri də var. Həftədə bir neçə dəfə səhər yeməyində yumurta yeyilməlidir.

Paxlalı bitkilər: Qidalanmamızda əsas karbohidrat qaynağı quru paxla, mərcimək və digər paxlalı bitkilər olmalıdır. Bu qidaların tərkibi sinklə zəngindir. Həftədə 2-3 dəfə paxlalı bitkilərdən hazırlanan xörəklərlə qidalanma çox faydalıdır.

ANA İLƏ YATMAQ UŞAĞIN XEYRİNƏDİR

Tibb işçiləri öz uşaqları ilə bir yerdə yatan valideynləri bundan çəkəndirməyə çalışırlar; lakin Keyptaun Universitetinin əməkdaşı, professor Nils Berqmanın apardığı son tədqiqat pediatrların mövqeyini dəyişdirə bilər

Bu barədə "The Daily Mail" qəzeti xəbər verir. Berqman bəyan edir ki, uşaq üç yaşınadək valideyni ilə yatmalıdır. Müşahidələr göstərir ki, anasının sinəsində yatan körpələr daha çox və daha yaxşı yatırlar.

Ana ilə yatarkən körpənin beyni yuxunun iki tipi, yəni aktiv və sakit yuxu arasında daha az keçid edir. Bu keçid isə beynin normal inkişafı üçün vacibdir. Əks-təqdirdə, yuxu çatışmazlığı səbəbindən uşaqda pis davranış da istisna edilmir.

Ekspertin fikrincə, körpələr üçün həyatın ilk həftələrində ideal vəziyyət ananın sinəsində yatmaqdır. Sonra uşaq 3-4 yaşınadək ana ilə bir çarpayıda yatmağı davam etdirməlidir.

Alimin üzərində təcrübəsini sınaqdan keçirdiyi çarpayıda yatan 16 uşaqdan yalnız 6-da sakit yuxu qeydə alınıb və həmin yuxunun keyfiyyəti anası ilə birgə yatan uşaqlardan xeyli aşağı olub.

İNFARKTDAN SONRA ÜRƏYİ BƏRPA ETMƏK MÜMKÜN OLACAQ

Yeni üsul hələlik test mərhələsindədir

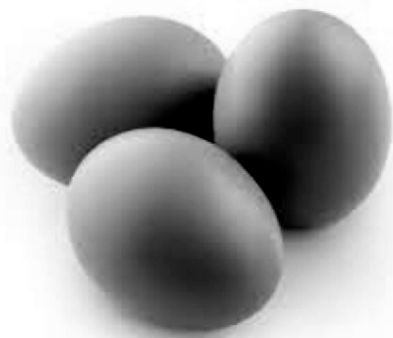
Amerikalı alimlər infarktdan sonra ürəyi əvvəlki sağlam vəziyyətinə qaytaran üsul tapıblar. Belə ki, ürək tutması nəticəsində hüceyrələrin 50 faizə yaxını ürəyin fəaliyyəti üçün faydasız olan fibroblastomalara çevrilir. Mütəxəssislər məhz bu hüceyrələri bərpa etməyin mümkün olduğunu sübut ediblər. Bunun üçün

xəstəyə "GMT-miks", "ESRRG" və "MESPI" deyilən genlərin qarışığı vurulur.

Alimlər bu yeni kəşfi daha da inkişaf etdirəcəklərini və əvvəlcədən infarktdan qorunmağa əlavə biləcəklərini də istisna etməyiblər.

YUMURTANIN ZƏNGİN TƏRKİBİ

ABŞ-dakı Luiziana Universitetinin alimləri tərəfindən müəyyən olunmuşdur ki, yumurta öz zəngin tərkibi ilə ən yaxşı və faydalı səhər yeməyidir

Bu fakt aparılan təcrübə zamanı da təsdiq olunmuşdur. Alimlər 20 könüllünün cəlb olunduğu eksperiment aparıblar. Onlar 2 qrupa bölünərək həftə ərzində müxtəlif növ qidalar qəbul ediblər. Qidaların tərkibindəki karbohidrogenlər, zülallar və yağlar bərabər miqdarda olub. Səhər yeməyi zamanı qruplardan birinin üzvlərinə yumurta, digərinə isə sıyıq təklif olunub. Nahar vaxtı isə könüllülər nə qədər ac olduqlarını deyiblər. Sonra isə təcrübədə iştirak edən qrup üzvləri istədikləri qədər yeyiblər və qan analizi veriblər.

Məlum olub ki, səhər yeməyində yumurta yeyən qrupun iştirakçıları naharda daha az qida qəbul ediblər. Onların qanlarında aclıq hormonu olan qrelinin miqdarı az, toxluq hissi yaradan PYY hormonunun miqdarı isə daha çox olub. Yumurtanın belə xassələri onun tərkibindəki zülalın keyfiyyəti ilə bağlıdır. Yumurtadakı zülal başqa zülallardan daha üstündür. Bundan başqa, ən faydalı və

effektli zülalı olan maddə də məhz yumurtadır. Yumurtadan normal miqdarda istifadə hər kəsə, xüsusilə də idmanla məşğul olanlara faydalıdır. Odur ki, özünüzü dadlı və faydalı səhər yeməyindən məhrum etməyin!

İŞDƏ TEZ-TEZ BAŞ VERƏN STRESLƏR GENETİK DƏYİŞİKLİKLƏRƏ SƏBƏB OLUR

Müntəzəm streslər immun sistemi hüceyrələrinin əslində mövcud olmayan xəstəliklərə qarşı mübarizəyə başlamasına təkan verir

İşdə çəkişmələrlə bağlı streslər ilk növbədə ürək-damar xəstəliklərinin inkişafına gətirib çıxarır. Heç nəyi başa düşmək istəməyən müdiriyyətlə gərgin şəraitdə ağır iş isə hətta immun sistemində genetik dəyişikliklər doğura bilər.

ABŞ-ın Ohayo Universitetinin alimləri işdə tez-tez əsəbiləşən adamların qan nümunələrini tədqiq etmişlər. Mütəxəssislər bu nümunələri eksperiment məqsədilə qəsdən stress vəziyyətinə salınmış laboratoriya gəmiricilərinin qan nümunələri ilə müqayisə etmişlər. Nəticədə alimlər əslində mövcud olmayan xəstəliklərlə mübarizə aparən iltihablaşmış hüceyrələrin meydana çıxdığını aşkar etmişlər.

İmmun sisteminin iltihablaşan hüceyrələri ilk növbədə ürəyin, qan damarlarının və qaraciyərin fəaliyyətinə mənfi

təsir göstərir. Qeyd etmək lazımdır ki, streslər də orqanizmi gün ərzində çəkilmiş beş siqaret qədər zəiflədir.

UŞAĞINI ƏMİZDİRƏN ANAYA PUL VERİLƏCƏK

Britaniyada yeni ana olmuş qadınları övladlarını əmizdirməyə sövq etmək üçün yeni proqram başlanıb

Britaniya Səhiyyə Nazirliyinin (NHS) qərarı ilə yeni ana olmuş qadınlar uşaqlarını 6 ay boyunca əmizdirsələr, 200 funt-sterlinq məbləğində hədiyyə qəbzi alacaqlar. Analar bu qəbzərdən supermarket və ya butiklərdə istifadə edə bilərlər. Proqramın reallaşdırılması üçün pilot bölgələr qismində Cənubi

Yorکشir və Derbişir qraflıqları seçilib. Bu bölgələrdə körpələrin ana südü ilə qidalanmasının miqyası ölkədə ən aşağı səviyyədədir. Səhiyyə Nazirliyindən verilən xəbərə görə, mart ayına qədər ən azı 130 ananın bu proqrama qatılması gözlənilir.

AZƏRBAYCANDA ÖLÜMƏ ƏN ÇOX SƏBƏB OLAN XƏSTƏLİKLƏR

Dünya Səhiyyə Təşkilatı (DST) ürək-damar xəstəliklərinin geniş yayılması ilə bağlı xəbərdarlıq edib

DST-nin son açıqlamasına görə, 2030-cu ilədək dünyada ölümün ilk əsas səbəbi olan ürək-damar xəstəliklərindən, xüsusilə ürək xəstəlikləri və insultdan 23,6 milyon insan dünyasını dəyişəcək. Proqnozlara görə, bu xəstəlik ölümün başlıca səbəbi olaraq qalacaq. Bu halların əsas artım faizinin Şərqi Aralıq dənizi regionunda müşahidə ediləcəyi, ölüm hallarının çoxunun isə Cənubi-Şərqi Asiya regionunda olacağı gözlənilir.

DST-nin proqnozları Azərbaycan üçün də ürəkəçən deyil. Ölkəmizdə də son illər ürək-damar xəstəliklərindən əziyyət çəkənlərin sayı artıb. DST-nin hesablamalarına görə, bu xəstəlik üzrə ölkəmiz ilk beşlikdə yer alıb.

Səhiyyə nazirinin müavini Elsever Ağayev də noyabrın 19-da Modern.az-a açıqlamasında təsdiqləyib ki, Azərbaycanda ən geniş yayılan xəstəlik ürək-damar sistemi xəstəlikləridir. Nazir müavininin sözlərinə görə, qan dövranı xəstəlikləri dünya ölkələri kimi, ölkəmizdə də çoxlarının əziyyət çəkdiyi xəstəliklər sırasına daxildir.

Hətta ölüm hallarının sayına görə də ürək-damar xəstəlikləri birinci yerdə dayanır.

Sonrakı yeri isə onkoloji xəstəliklər tutur. İqlim dəyişkənliyi, təbii qidalanma son illər şiş xəstəliklərinin sayını artırır. Hətta bu xəstəlik cavanlaşmaya doğru gedir.

E.Ağayev onu da bildirib ki, son illər tənəffüs yolları xəstəlikləri ilə müraciətlərin də sayında artım var. Onkoloji xəstəliklərdən sonra ən çox yayılan tənəffüs yolları xəstəlikləridir.

MOZAIKA

TANIMADIĞINIZ PUTİN

*Fransa Olimpiya Komitəsinin sədri
Jan Klod Killi Vladimir Putinin
bilinməyən tərəflərini açıqlayıb*

“Yeddi il bir yerdə çalışmışıq, bu da mənə onu tanımaq şansı verib. Mənim tanıdığım Putin qəzetlərin yazdığı, televiziyaaların göstərdiyi Putin deyil” – Jan Klod Killi söyləyib.

“Gecə saat 3-də ad günümü təbrik etmək üçün mənə zəng etməyi xoş sürpriz idi. Axşamlar pianoda həzin musiqi ifa edərkən nazirlərin də onunla birlikdə mahnı oxuması isə Putinin nə qədər rəngarəng insan olmasından xəbər verir”-deyə, keçmiş olimpiya çempionu bildirib.

EMMA UOTSON – MÜASİR KİNEMATOQRAFIYANIN ƏN CAZİBƏDAR AKTRİSASI

*İyirmi üç yaşlı britaniyalı Emma Uotson
dünya kinematoqrafiyasının ən cazibədar aktrisası hesab edilmişdir*

Kino sənəti məsələləri üzrə ixtisaslaşmış nüfuzlu “Empayer məqəzin” (“Empire magazin”) jurnalının illik reytinginin nəticələri Londonda elan olunmuşdur.

Kinematoqrafiya karyerasına Harri Potter haqqında filmlərdə Hermion Qreyncer rolu ilə başlayan E.Uotson finalda amerikalı aktrisalar Skarlet Yohanson və Cenifer Lourensi ötüb keçə bilmişdir. Onlar, müvafiq olaraq, ikinci və üçüncü yerlərdə qərarlaşmışlar. Reytingdə dördüncü yeri amerikalı aktrisa Kristen Stüart tutmuşdur. Daha bir amerikalı Enn Heteuey beşliyi tamamlamışdır.

“Empire magazin” jurnalının ən cəlbədicə aktyorları reytingində Böyük Britaniya təmsilçisi, 37 yaşlı Benedikt Kamberbetç liderlik edir. “Bi-bi-si” şirkətinin “Şerlok” televiziya serialında Şerlok Holms rolu aktyora böyük şöhrət qazandırmışdır. Reytingdə

ikinci və üçüncü yerləri də britaniyalı aktyorlar - Tomas Hiddlston və Henri Kavil tutmuşlar.

OĞURLANMIŞ RƏSM ƏSƏRLƏRİ TAPILDI

Polisi üç il bundan əvvəl oğurlanmış, dəyəri 1,5 milyon dollar olan rəsm əsərləri kolleksiyasını aşkar etmişdir.

Sidney polisi avtomaşınları qaçıran şəxslərin gizlənməsi ehtimal edilən şəxsi evdə axtarış zamanı kolleksiyanı aşkar etmişdir. vstraliyanın ən iri şəhəri olan Sidneyin polis idarəsində bildirmişlər ki, XIX-XX əsrlərdə yaşayıb-yaratmış məşhur Avstraliya rəssamları Kevin Hard (Pro), Devid Boyd, Con Perseval, Artur Striton və Norman Lindseynin 18 rəsm əsərinin və eskizinin tapılması əsl sürpriz olmuşdur.

Bu iş üzrə şübhəli şəxslərin saxlanması barədə hələ məlumat yoxdur.

CANLI ATATÜRK PORTRETİ

*Türkiyənin Bursa şəhərində
Cumhuriyyət Bayramı ilə əlaqədar olaraq
Mustafa Kamal Atatürkün
nəhəng canlı portreti hazırlanıb*

Porteti formalaşdıran insanlar Nilufer rayo-
nundakı İhsaniye Meydanına toplaşmışdılar.

Bursalılarla yanaşı, İstanbul, Balıkesir, An-
talya, Çanakkale və s. şəhərdən gəlmiş insanların
yaratdıqları portret dünya rekordu vurub. Çünki
"canlı" portret 5990 nəfərdən ibarət olmuşdur.

Portret flaykam vasitəsilə səmadan da çəki-
lib.

OSAKANIN "TAKEŞİMAYA" SUPERMARKETİNDƏ SATICI-ANDROİD

*Oktyabrın 30-da Yaponiyanın Osaka şəhərindəki
"Takeşimaya" supermarketində Minami adlı satıcı-android işə başlamışdır*

Canlı insana həddindən artıq bənzəyən bu qız tə-
miz danışığı, gözəl hərəkətləri və üzünün xoş mimi-
kası ilə diqqəti cəlb edir.

Boyu 160 santimetr, üzdən təqribən 25-26 yaş
olan Minami adı yapon qızlarına çox bənzəyir. Yaxın-
lıqda yerləşən sensor lövhə vasitəsilə idarə olunan bu
qız qadın trikotajı şöbəsində çalışır və alıcılara təqdim
olunan malların keyfiyyəti haqqında məlumat verir.
Hətta o, sizə hansı rəngin yaraşacağı barədə məsləhət
də verə bilər.

Minami Osaka Universitetinin professoru Hiroşi

İşiquronun rəhbərlik etdiyi alimlər qrupu tərəfindən
hazırlanmışdır. H.İşiquronun bildirdiyinə görə, məq-
səd yalnız çoxfunksiyalı mükəmməl robotların hazır-
lanması deyil, həmçinin insanlar tərəfindən android-
lərin fəaliyyətinin necə qəbul olunmasının aydınlaş-
dırılmasıdır.

Minami əvvəllər də iki dəfə "Takaşimaya" super-
marketində olmuşdur. O, alıcı kimi buraya gələrək, di-
gər alıcılarla ünsiyyət yaratmışdır.

Satıcı-android noyabrın 12-dək supermarketdə alı-
cılara xidmət göstərmişdir.

PİZA QÜLLƏSİ QAMƏTİNİ DÜZƏLDİR

*Əyri duruşu ilə dünyada məşhurlaşan
Piza qülləsi qeyri-adiliyini itirir*

Aparılan son təmirdən sonra qüllə 2,5 santi-
metr düz istiqamətə meyillənib. Qüllədə aparı-
lan son ölçü işləri belə deməyə əsas verir.

Piza qülləsində təmir işlərinə 10 il əvvəl
start verilib və bu işlərə 25 milyon avro xərclə-
nib. Mütəxəssislərin hesablamalarına görə, Pi-
za ildən-ildə şaquli olacaq. Halbuki, təmirdən əv-
vəl qüllə ildə təqribən 1 millimetr əyilirdi.
2002-ci ildə isə Pizanın əyriliyini təqribən 15
millimetr düzəltmək mümkün olmuşdu.

BALACA VERSAL 17,8 MİLYON DOLLARA SATILIR

Kanadadakı varlı ailələrdən biri Fransadakı Versal sarayının surətini xatırladan malikanəsini 17,8 milyon dollara satışı çıxarıb

Kanadanın Vuqan şəhərində inşa edilmiş "Chateau de Versailles" malikanəsində 6 yataq otağı, 12 vannə otağı, 30 avtomobil üçün qaraj və ticarət mərkəzinin yerləşə biləcəyi foye var.

Malikanənin sahibi Fransada olarkən Versal sarayına "vurulub" və bu sarayın tam bənzərini inşa etdirmək qərarına gəlib.

"Qəribə səslənə bilər, amma bu malikanəni sevdiyim qadınla evləndəndən sonra onu eyvanda öpmək üçün tikdirdim", - adının çəkilməsini istəməyən biznesmen Toronto Star-a bildirib.

Rokmeri Pleysdəki malikanə ilə artıq Çin, Rusiya və ərəb ölkələrindən olan milyonçular maraqlanmağa başlayıblar.

DÜZLÜYƏ GÖRƏ MÜKAFAT

Amerika sakinləri itirilmiş pulu tapıb polisə qaytarmış evsiz-əşiksiz adam üçün 72 min dollardan çox pul toplamışlar

Massaçusets ştatındakı Boston şəhərinin evsiz-əşiksiz sakini içərisində pul olan çanta tapmış və onu aparıb polisə təhvil vermişdir.

Qlen Ceyms ad-soyadlı 55 yaşlı evsiz-əşiksiz Afrika mənşəli amerikalı Boston ətrafındakı ticarət mərkəzlərinin birində sahibsiz bir çanta tapmışdır. Çantanın içərisində 2400 dollardan artıq nağd pul və təxminən 40 dollar dəyərində yol çekləri vardı. Dilənçiliklə məşğul olan və ərzaq talonları hesabına yaşayan evsiz-əşiksiz bir adam üçün bu, əməlli-başlı sərvət deməkdir. Bu məbləğ onun həyatını yaxşılığa doğru dəyişməyə kömək edə bilərdi. Lakin, Ceyms fikirləşmədən çantanı aparıb polisə təhvil vermişdir.

Çantanın içində Çindən gəlmiş bir tələbənin adına pasport vardı. Həmin pasportun sayəsində pulların sahibini tezliklə tapmaq mümkün olmuşdur. Boston polisinin rəisi Ed Devis bu faktla bağlı mətbuat konfransı keçirmiş və orada Ceymsin nəcib hərəkəti barədə danışmışdır. Devisin sözlərinə görə,

Ceyms içərisində pul olan çantanı qaytarmaqla öz xarakterinin ən nəcib cəhətlərini və çox xeyirxah insan olmasını göstərmişdir. Ceymsə təşəkkür məktubunu şəxsən E.Devis təqdim etmişdir.

Virjiniya ştatının 23 yaşlı sakini İtan Uittinqton Ceymsin bu nəcib hərəkətindən xəbər tutandan sonra bu evsiz adama təkcə təşəkkür məktubu təqdim edilməsinin az olması qənaətinə gəlmiş və Ceymsin xeyrinə vəsait toplamaq kampaniyası təşkil etməyi qərara almışdır.

Ceymsin adına açılmış xüsusi bank hesabında artıq 72 min dollardan çox vəsait toplanmışdır, hesaba pul köçürülməsi isə davam edir. Uittinqtonun sözlərinə görə, artıq bir neçə nəfər ona müraciət edərək Ceyms üçün iş tapmaqda öz köməyini təklif etmişdir. Stomatologiya klinikalarından biri isə Ceymsin ömrünün sonuna qədər ona pulsuz xidmət edəcəyini bildirmişdir.

RUMİNİYADA “ŞƏN QƏBİRİSTANLIQ” MÖVCUDDUR

Rumuniyanın Sapınța şəhərində “Şən qəbiristanlıq” vardır

Qəbiristanlığın “Şən qəbiristanlıq” adını daşmasına səbəb burada olan qəbirlərin xaçlarının üzərində ölənlərin məşğuliyyəti və həyatından olan səhnələrin rəngli rəsmlərlə çəkilməsi, adamların şəxsiyyəti barədə yumorla şərlər yazılmasıdır. 1935-ci ildə yunan-katolik keşişi Qrigore Ritiunun təşəbbüsü ilə xaçların eni bir az böyüdülmüş, kitabə üçün yer qoyulmuşdur.

“VƏTƏN” SOSIAL FUTBOL MƏKTƏBİNİN RƏSMİ AÇILIŞI

Noyabrın 4-də Bakıda “Vətən” sosial futbol məktəbinin rəsmi açılış mərasimi keçirilmişdir

Bu il aprelin 29-da İspaniyanın paytaxtı Madriddə Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi ilə “Real Madrid” Fondu arasında imzalanmış əməkdaşlıq haqqında proqrama uyğun olaraq Bakıda “Uşaqların futbol vasitəsilə sağlamlıqlarının qorunması və cəmiyyətə inteqrasiyası” sosial proqramı çərçivəsində “Vətən” sosial futbol məktəbinin yaradılması haqqında razılığa gəlinmişdir.

Açılış mərasimində çıxış edən gənclər və idman naziri Azad Rəhimov ölkədə idmana göstərilən dövlət qayğısından danışmış və idmançılarımızın qazandığı nailiyyətləri yüksək qiymətləndirmişdir.

Bakıda ilk sosial futbol məktəbinin açılışını yüksək qiymətləndirən “Real Madrid” Fondunun vitse-prezidenti Enrike Sançes bu layihənin tarixindən danışmış və gələcəkdə görülməli işlər barədə məlumat

vermişdir. Gənclər və İdman Nazirliyi və Azərbaycanın İspaniyadakı səfirliyinin dəstəyi nəticəsində layihənin gerçəkləşdiyini bildiren E.Sançes sosial məktəbin cari ilin sentyabrından fəaliyyətə başladığını demişdir.

Qeyd edək ki, “Vətən” sosial futbol məktəbinə 8-17 yaşlılar, risk altında olan və yoxsulluqdan əziyyət çəkən ailələrin uşaqları daxil ola biləcəklər. Məktəbə qəbul zamanı uşağın təhsil və dərslə davamiyyət göstəricisi və ailənin sosial statusu (qaçqın və məcburi köçkün) nəzərə alınacaqdır.

2013/2014-cü tədris ilində “Vətən” sosial futbol məktəbinə 100 nəfər (50 qız, 50 oğlan) qəbulu nəzərdə tutulur.

Hazırda 50 oğlan, 20 qız olmaqla 70 nəfər məktəbdə keçirilən məşqlərdə müntəzəm iştirak edir.

SİFARİŞ KİTABININ HAZIRLANMASI

Noyabrın 4-də 2020-ci ildə futbol üzrə Avropa çempionatı üçün Bakı şəhərinin namizədliyinin irəli sürülməsi ilə bağlı Sifariş kitabının hazırlanması məsələsi müzakirə olunmuşdur

AFFA-nın inzibati binasında keçən müzakirədə İşçi Qrupun üzvləri və İngiltərədən dəvət olunmuş mütəxəssislər iştirak etmişlər.

AFFA-dan AzərTAc-a bildirmişlər ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2013-cü il 22 may tarixli Sərəncamı ilə 2020-ci ildə futbol üzrə Avropa çempionatının keçirilməsi üçün Bakı şəhərinin namizədliyinin irəli sürülməsi ilə bağlı Sifariş kitabının hazırlanması Azərbaycan Futbol Federasiyaları Assosiasiyasına həvalə edilmişdir.

YENİDƏN ƏN YAXŞI ON ŞAHMATÇI SIRASINDA

Azərbaycan grossmeysteri FİDE-nin reyting siyahısında ən yaxşı on şahmatçı sırasına qayıtmışdır

AzərTAc FİDE-nin saytına istinadla xəbər verir ki, Azərbaycan grossmeysteri Şəhriyar Məmmədyarov Beynəlxalq Şahmat Federasiyasının yenilənmiş reyting siyahısında 11-ci yerdən 10-cu yerə yüksəlmişdir.

Reyting siyahısına əvvəlki kimi norveçli Maqnus Karlsen başçılıq edir. Onun aktivində 2870 bal var. Bu yaxınlarda Avropa Klubları Kuboku yarışlarının qızıl medalını qazanmış Ş.Məmmədyarovun hesabında 2757 bal vardır. Yüz ən yaxşı oyunçu arasında Azərbaycanı Teymur Rəcəbov (2715, 33-34-cü yerlər) və Eltac Səfərli (2653, 99-cu yer) təmsil edirlər.

Hazırkı dünya çempionu Vişvanatan Anand 2775 balla yeddinci yerdədir. O, öz titulu saxlamaq üçün bu ilin noyabrında Karlsenlə görüşməlidir. Şahmat tacı uğrunda matç V.Anandın doğma şəhəri Çennaiyə keçiriləcək.

AZƏRBAYCANLI İDMANÇI DÜNYADA BİRİNCİDİR

Beynəlxalq Həvəskar Boks Assosiasiyası (AIBA) yeni reyting cədvəlini açıqlayıb

Apasport.az saytının məlumatına görə, Qazaxıstanın Almatı şəhərində keçirilən dünya çempionatının yekununa əsasən açıqlanan siyahının ilk “üçlüy”ündə Azərbaycan millisinin 2 üzvü yer alıb.

Belə ki, ardıcıl ikinci dəfə dünya çempionu olan Məhəmmədrəsul Məcidov (+91 kq) liderliyini qoruyub. O, öz çəkisində yenə birincidir. Məcidovla yanaşı, mundialın bürünc medalını qazanan Teymur Məmmədov (91 kq) reyting cədvəlində ikincidir.

Qeyd edək ki, dünya çempionatında gənc boksçumuz Cavid Çələbiyev qızıl medal qazansa da, “üçlüy”ə düşə bilməyib.

GÜLƏŞÇİLƏRİMİZ BEYNƏLXALQ TURNİRDƏ BEŞ MEDAL QAZANMIŞLAR

Türkiyənin Eskişehir şəhərində Türk Dünyası mədəniyyət günləri çərçivəsində yeniyetmələr arasında sərbəst güləş üzrə beynəlxalq turnir keçirilmişdir

Turnirdə iştirak edən güləşçilərimiz 3 qızıl və 2 gümüş medala sahib olmuşlar.

Yeniyetmələrdən ibarət yığma komandanın məşqçiləri Vahid Məmmədov və Rövşən Hacıyevin rəhbərliyi altında turnirə qatılan Əliabbas Rzadə (42 kq), Sabutay Əmişov (46 kq) və Əfqan Xaşalov

(50 kq) keçirdikləri bütün görüşləri qələbə ilə başa vurmuş və qızıl medal qazanmışlar.

Yalnız finalda məğlub olan Mahir Əmiraslanov (58 kq) və Pənah İlyaslı (63 kq) gümüş medalla kifayətlənmişlər.

CÜDOÇUMUZ BİRİNCİ YERDƏ

Beynəlxalq Cüdo Federasiyası yeni reyting cədvəlini açıqlamışdır

AzərTAC xəbər verir ki, sentyabrda Braziliyanın Rio-de-Janeyro şəhərində keçirilmiş dünya çempionatında Azərbaycanın ilk qızıl medalını qazanmış Elxan Məmmədov 100 kiloqram çəki dərəcəsinə çıxış edən cüdoçular arasında birinci pillədəki mövqeyini qorumuşdur. Onun 2376 xalı vardır. Bu çəkiddə mübarizə aparən Elmar Qasımov 7-cidir (984). Şahin Qəhrəmanov (90 kq) da öz çəkisində komanda yoldaşı ilə eyni pillədə qərarlaşmışdır. Onun xalı nisbətən azdır - 810.

Həmin mötəbər yarışda bürünc mükafata sahib çıxmış Orxan Səfərov (60 kq) sürətlə irəliləyərək 23-cü pilləyə yüksəlmişdir (481). Eyni çəkiddə güləşən İlqar Müşkiyev 15-cidir (638).

Digər təmsilçilərimizdən Nicat Şixəlizadə (66 kq) 13-cü, Rüstəm Orucov (73 kq) 14-cü, Tural Safquliyev (81 kq) 34-cü, Olimpiya çempionu Elnur Məmmədli (81 kq) 52-ci, Vaxtangi Bitiyev (100 kq-dan yuxarı) 72-ci mövqedə qərarlaşmışlar.

Qadın cüdoçuların reytingində ən yaxşı göstərici Kifayət Qasımovaya (57 kq) məxsusdur. O, 576 xalla 16-cıdır.

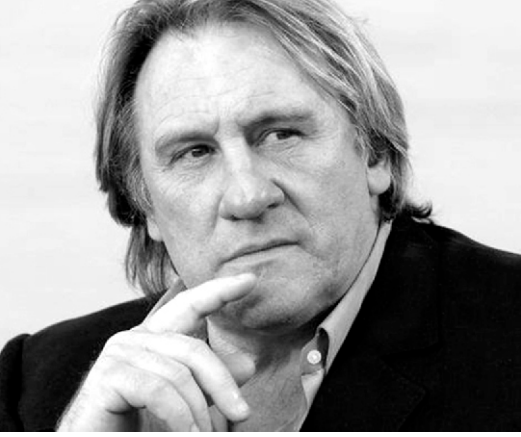

BEYNƏLXALQ OLİMPİYA KOMİTƏSİ AFFA-NI MÜKAFATLANDIRMİŞDIR

AzərTAC xəbər verir ki, BOK ölkəmizdə qadın idmanının inkişafı sahəsində görülən işləri yüksək qiymətləndirərək, AFFA-nı “Qadın və İdman” diplomu ilə təltif etmişdir.

DÜNYA ÇEMPİONATININ 100 İLLİYİ MÜNASİBƏTİLƏ

2014-cü ildə Braziliyada keçiriləcək FİFA dünya çempionatının 100 illiyi münasibətilə fransız şirkəti tərəfindən "F2014" adlı film çəkilir

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin mətbuat xidmətindən AzərTAc-a bildirmişlər ki, filmin çəkilişləri Braziliya, Fransa, İsveçrə ilə yanaşı Azərbaycanda da aparılır.

Ölkəmizdə reallaşan çəkilişlər Cəfər Cabbarlı adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyası tərəfindən həyata keçirilir.

Filmə Beynəlxalq Futbol Federasiyasının Prezidenti Jül Rime rolunu məşhur fransız aktyoru Jerar Depardye canlandırır.

İDMANÇIMIZ DÜNYA REYTING CƏDVƏLİNƏ BAŞÇILIQ EDİR

*Beynəlxalq Taekvondo Federasiyası
noyabr ayı üçün reyting cədvəlini açıqlamışdır*

Lənkəran idman məktəbinin yetirməsi Ramin Əzizov Beynəlxalq Taekvondo Federasiyasının noyabr ayı üçün açıqlanan reyting cədvəlində 80 kq çəki dərəcəsinə ən yüksək pilləni tutur.

Azərbaycanlı idmançı dekabr ayında Mançesterdə idmanın taekvondo növü üzrə keçiriləcək ən güclülərin yarışında mübarizə aparmaq hüququ qazanmışdır.

Daha bir Azərbaycan taekvondoçusu Fəridə Əzizova da 67 kiloqram çəki dərəcəsinə bu yarışda iştirak etmək şanslarını saxlayır. Yeni reyting cədvəlində F.Əzizova 11-ci yeri tutur.

GÜLƏŞÇİLƏRİMİZİN UĞURU

Rusiyanın Voronej şəhərində SSRİ İdman ustası Viktor Lovçovun xatirəsinə həsr olunmuş ənənəvi on ikinci yunan-Roma güləşi üzrə beynəlxalq turnir noyabrın 7-də başa çatmışdır

Yarışda Rusiya, Azərbaycan və Ermənistandan 250-dən artıq idmançı birincilik uğrunda mübarizə aparmışdır. Yarışda Elmir Əliyev (29 kq) qızıl, Orxan Əsgərov (54 kq), Həsən Heydərov (120 kq) gümüş, Ramil İsrəfilov (42 kq) və Kamran Mirzəliyev (58 kq) bürünc medal qazanmışlar.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Xəzər Universitetinin rəhbərliyi, professor-müəllim heyəti və əməkdaşları, "Dünya" məktəbinin kollektivi universitetin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsa-xanlıya və ailəsinə qardaşı

Maqbet İsayevin

vəfatından kədərləndiklərini bildirir, dərin hüznə başsağlığı verirlər.
Allah rəhmət eləsin!